

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ЕКОЛОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ
ДЛЯ СРС ТА ПІДГОТОВКИ ДО ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ З ДИСЦИПЛІНИ
«УКРАЇНСЬКА МОВА (ЗА ПРОФЕСІЙНИМ СПРЯМУВАННЯМ)»
ДЛЯ СТУДЕНТІВ З КУРСУ ДЕННОЇ ФОРМИ НАВЧАННЯ
(СПЕЦІАЛЬНІСТЬ – КОМП'ЮТЕРНІ НАУКИ)

Методичні вказівки для СРС та підготовки до практичних занять з дисципліни «Українська мова (за професійним спрямуванням)» для студентів 3 курсу денної форми навчання (спеціальність: комп'ютерні науки): Електронна версія. – Одеса: ОДЕКУ, 2017. – 51 с.

Укладачі: ст.викл. Кантаржи Н.І., ст.викл. Мирошніченко М.І.

ЗМІСТ

Вступ.....	4
1. Загальна частина.....	4
1.1 Мета і завдання курсу.....	4
2. Перелік тем лекційних занять.....	6
3. Зміст практичних занять.....	8
4. Організація самостійної роботи студентів.....	21
4.1 Перелік домашніх завдань.....	21
4.2 Повчання щодо виконання індивідуального завдання.....	22
5. Організація поточного та підсумкового контролю знань студентів.....	43
6. Список рекомендованої літератури та навчально-методичного забезпечення	47
6.1 Основна література.....	47
6.2 Додаткова література.....	47
6.3 Словники.....	48
6.4 Інформаційні ресурси.....	48
7. Перелік питань до поточного та підсумкового семестрового контролю.....	49

ВСТУП

Курс «Українська мова (за професійним спрямуванням)» входить до циклу гуманітарних дисциплін, який вивчається студентами Одеського державного екологічного університету. Він спрямований на активне засвоєння української мови, яка є невід'ємною частиною навчальної, а згодом і виробничої діяльності кожного фахівця.

Практичний курс «Українська мова (за професійним спрямуванням)» ставить за мету допомогти студентам нефілологічних спеціальностей опанувати оптимальні способи оперування українською мовою як знаряддям досягнення успіху в професійній сфері.

Закон «Про мову» в Україні, Конституція, зобов'язують осіб з вищою освітою володіти державною мовою в обсязі, необхідному для виконання службових обов'язків. З огляду на це проблема піднесення рівня мовної грамотності студентів – майбутніх фахівців, культури професійного мовлення в загальнонаціональному вимірі набуває особливої актуальності.

Завдання вищої школи — готувати фахівців нової генерації: кваліфікованих, грамотних, мовно-компетентних, які б досконало, ґрунтовно володіли українською літературною мовою у повсякденно-професійній, офіційно-документальній сфері, зокрема набули навичок комунікативно виправданого використання засобів мови, оволоділи мовою конкретної спеціальності, фаху. Акцент переноситься з традиційної настанови — засвоєння відомостей про літературні норми усіх рівнів мовної ієрархії — на формування навичок професійної комунікації, студіювання особливостей фахової мови, на розвиток культури мови, мислення й поведінки особистості.

Отже, майбутнім фахівцям мова потрібна не як сукупність правил, а як система світобачення, засіб культурного співжиття в суспільстві, самоформування і самовираження особистості. Науково доведено, що стрижневими компонентами професійно-комунікативної діяльності є мовленнєва компетенція і компетентність.

1. ЗАГАЛЬНА ЧАСТИНА

1.1 Мета і завдання курсу

Мета вивчення дисципліни – забезпечити відповідно сучасним вимогам професійного спілкування студентів, оформлення і написання ділових документів та професійних текстів. Дисципліна має на меті сприяти активному впровадженню ділового мовлення за професійним спрямуванням у різних сферах державного і господарського спілкування. Вона включає знайомство з термінологією ділових документів за фахом, а також найтипівіших наукових текстів, таких, як: реферат, стаття, анотація, тези доповіді.

Мета навчальної дисципліни:

- формування комунікативної компетентності студентів;

- набуття комунікативного досвіду, що сприяє розвитку креативних здібностей студентів та спонукає до самореалізації фахівців, активізує пізнавальні інтереси, реалізує евристичні здібності як визначальні для формування професійної майстерності та конкурентоздатності сучасного фахівця;

- вироблення навичок оптимальної мовної поведінки у професійній сфері: вплив на співрозмовника за допомоги вмілого використання різноманітних мовних засобів, оволодіння культурою монологу, діалогу та полілогу; сприйняття й відтворення фахових текстів, засвоєння лексики і термінології свого фаху, вибір комунікативно виправданих мовних засобів, послуговування різними типами словників.

Завдання навчальної дисципліни:

- сформувати чітке і правильне розуміння ролі державної мови у професійній діяльності;

- забезпечити досконале володіння нормами сучасної української літературної мови та дотримання вимог культури усного й писемного мовлення;

- виробити навички самоконтролю за дотриманням мовних норм у спілкуванні;

- розвивати творче мислення студентів;

- виховати повагу до української літературної мови, до мовних традицій.

- сформувати навички оперування фаховою термінологією, редагування, коригування та перекладу наукових текстів.

Загальний обсяг навчального часу в годинах, рівень знань та умінь дисципліни “Українська мова (за професійним спрямуванням)” визначаються освітньо-професійною програмою.

Вивчення дисципліни на 3 курсі, передбачає лекції, практичні заняття, самостійну та індивідуальну роботу студентів.

Знання з дисципліни “Українська мова (за професійним спрямуванням)” і надалі будуть використовуватись при вивченні гуманітарних та спеціальних дисциплін ОДЕКУ.

Внаслідок вивчення дисципліни студенти повинні:

- ґрунтовно засвоїти норми сучасної української літературної мови й практично оволодіти ними;

- скорочувати та створювати наукові тексти професійного спрямування, складати план, конспект, реферат тощо, робити необхідні нотатки, виписки відповідно до поставленої мети;

- послуговуватися лексикографічними джерелами (словниками) та іншою допоміжною довідковою літературою, необхідною для самостійного вдосконалення мовної культури.

Методичні вказівки містять повний перелік передбачених програмою змістових модулів, тем і питань з курсу, які має опрацювати студент, списки рекомендованої літератури (базової і допоміжної), основних словників та

інформаційних ресурсів. Подано плани лекційних і практичних занять, які згруповано за змістовими модулями і темами. До плану кожного практичного заняття додано перелік основної літератури і запитання та завдання для самоконтролю. Наведено також передбачені програмою тексти за фахом для індивідуального перекладу, які студенти повинні виконати протягом семестру, а також критерії оцінювання їхніх навчальних досягнень. Підготовку до підсумкового контролю полегшить наведений перелік питань до заліку й іспиту.

2. ПЕРЕЛІК ТЕМ ЛЕКЦІЙНИХ ЗАНЯТЬ

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 3

«Наукова комунікація як складник фахової діяльності»

Лекція 1

Тема 1. Українська термінологія в професійному спілкуванні

Історія і сучасні проблеми української термінології. Теоретичні засади термінознавства та термінологічної лексикографії. Термін та його ознаки. Термінологія як система. Загальнонаукова, міжгалузєва і вузькоспеціальна термінологія. Термінологія обраного фаху. Способи творення термінів певного фаху. Нормування, кодифікація і стандартизація термінів. Українські електронні термінологічні словники.

Методичні рекомендації до вивчення теми

Під час вивчення цієї теми необхідно розмежувати поняття загальнонавчальної та спеціальної лексики, з'ясовуючи їх особливості. Доцільно подати визначення терміна, його основні ознаки, визначити системні зв'язки у межах терміносистеми. Продовжуючи працювати з текстами різних стилів, слід сконцентрувати увагу на мовних засобах офіційно-ділового та наукового стилів. Для цього корисним буде уважне читання уривків текстів цих стилів із подальшим детальним аналізом лексико-стилістичних засобів, окремим видом роботи може стати виписування мовних кліше, термінів та термінологічних сполук.

Безперечно, для створення грамотних ділових і наукових текстів слід досконало володіти нормами літературної мови. Опанувати деякі орфографічні норми допоможе запропонований комплекс вправ. Окремі теми можна конспектувати, додаючи свої приклади, що сприятиме кращому засвоєнню правил, розширенню лексичного запасу. Добираючи ілюстративний матеріал до різних орфографічних тем, слід поступово вводити одиниці спеціальної лексики історичного спрямування, принагідно пояснюючи їх значення, особливості вживання й сполучуваності. Таким чином, студенти

матимуть змогу підготуватися до створення власних висловлювань професійного спрямування, поглибити знання зі спеціальних дисциплін.

Лекція 2

Тема 2. Науковий стиль і його засоби у професійному спілкуванні

Становлення і розвиток наукового стилю української мови. Особливості наукового тексту і професійного наукового викладу думки. Мовні засоби наукового стилю.

Оформлювання результатів наукової діяльності. План, тези, конспект як важливі засоби організації розумової праці. Анотування і реферування наукових текстів. Основні правила бібліографічного опису джерел, оформлювання покликань. Реферат як жанр академічного письма. Складники реферату. Стаття як самостійний науковий твір. Вимоги до наукової статті. Основні вимоги до виконання та оформлювання курсової, бакалаврської робіт. Рецензія, відгук як критичне осмислення наукової праці.

Науковий етикет.

Методичні рекомендації до вивчення теми

Науковий стиль у професійному спілкуванні соціолога відіграє важливу роль, тому студенти мають засвоїти різні жанри його реалізації, оволодіти науковим апаратом, виробити навички й методи роботи з науковими джерелами.

Під час вивчення цієї теми необхідно розглянути історичні умови розвитку наукового стилю в Україні та поза її межами, відзначаючи зокрема діяльність наукових товариств, університетів, науково-дослідних установ упродовж XIX–XX ст. та на початку XXI ст. Окремим повідомленням на практичному занятті може стати розповідь про Інститут української наукової мови, створений 1921 р. у Києві. Продовжуючи працювати над лексико-стилістичними особливостями різних стилів української літературної мови, слід зосередити увагу на принципах добору лексичного матеріалу для наукових текстів історичного спрямування. Для цього варто опрацювати різножанрові тексти наукового стилю, нотуючи свої спостереження щодо лексико-стилістичних особливостей тексту в зошит для подальшого опрацювання та обговорення в аудиторії. Добираючи такі тексти, студенти мають змогу практично оволодіти навичками пошуку інформації в бібліотеках та Інтернеті, навчитися користуватися алфавітним, систематичним каталогами, пошуковими системами, орієнтуватися в науковій періодиці та навчальній літературі за фахом. Аналізуючи жанри наукового стилю, слід звернути увагу на науковий етикет, зокрема на правила цитування наукових робіт, подання фактичного матеріалу, коректність та способи обґрунтування власних позицій.

Одним із жанрів наукового стилю є стаття. Слід виділити основні етапи написання статті, способи оброблення та подання інформації. Наукова стаття повинна мати такі обов'язкові складові частини: формулювання проблеми в загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями; аналіз останніх досліджень і публікацій, у яких започатковано розв'язання проблеми і на які спирається автор, виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, яким присвячена стаття; формулювання мети і відповідно завдань статті; виклад основного матеріалу дослідження з обґрунтуванням наукових результатів; висновки і перспективи подальших розвідок. Так само слід розглянути особливості структури й змісту наукових текстів інших жанрів, приділяючи увагу лексико-стилістичним особливостям таких текстів. Визначаючи основні правила оформлення наукових робіт, необхідно згадати стандарти у сфері наукової діяльності, зокрема щодо оформлення бібліографії. Окремо варто зупинитися на способах рубрикації наукових текстів, основних принципах оформлення розділів, підрозділів, нумерації списків тощо.

Кожен жанр наукової роботи має своє призначення й сферу поширення, а також структурні, змістові й мовні особливості. У процесі вивчення способів реалізації наукового стилю доцільним є укладання різних видів планів до параграфу підручника чи розділу монографії, оформлення конспектів наукових праць, написання й опрацювання тез до власної наукової роботи (статті або курсової роботи), укладання анотації до виступу, статті, автореферату дисертації, курсової роботи, параграфу монографії.

Лекція 3

Тема 3. Переклад і редагування наукових текстів

Суть і види перекладу. Буквальний, адекватний, реферативний, анотаційний переклад. Типові помилки під час перекладу наукових текстів українською. Вибір синоніма під час перекладу. Переклад термінів. Особливості редагування наукового тексту. Помилки у змісті й будові висловлювань.

Методичні рекомендації до вивчення теми

При вивченні теми, найголовніше, освоєння термінознавчого комплексу, необхідного у майбутній фаховій діяльності.

Навчитися аналізувати тексти наукового стилю; скорочувати текст, складати план, конспект, реферат; робити необхідні записи, виписки відповідно до поставленої мети; створювати навчально-наукові тексти в жанрах, які відповідають професійній підготовці.

Оволодіння навичками письмового перекладу текстів наукового стилю українською мовою; поглиблення знань про граматичну структуру української мови; формування умінь редагування, коригування та перекладу наукових текстів.

3. ПЕРЕЛІК ТЕМ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 3 «Наукова комунікація як складник фахової діяльності»

Практичне заняття № 1-2

Українська термінологія в професійному спілкуванні

План

1. Історія і сучасні проблеми української термінології.
2. Теоретичні засади термінознавства та лексикографії.
3. Термін та його ознаки. Термінологія як система.
4. Загальнонаукова, міжгалузева і вузькоспеціальна термінологія.
5. Термінологія обраного фаху.
6. Способи творення термінів.
7. Нормування, кодифікація і стандартизація термінів.
8. Українські електронні термінологічні словники.

Ключові поняття: термін, термінологія, загальнонаукові терміни, міжгалузеві терміни, вузькоспеціальні терміни, номенклатура, кодифікація термінів.

Запитання і завдання для самоконтролю

1. Схарактеризуйте лексичний склад української мови з погляду вживання.
2. Подайте визначення терміна, назвіть його основні ознаки як лексичної одиниці.
3. Наведіть приклади термінологічних одиниць.
4. Поясніть особливості вживання термінів у текстах різних стилів і жанрів.
5. Поясніть функцію мовних кліше в офіційно-діловому й науковому стилях.
6. Наведіть приклади мовних кліше офіційно-ділового стилю.
7. Наведіть приклади мовних кліше наукового стилю.
8. Назвіть основні принципи українського правопису.
9. Поясніть поняття «подовження» і «подвоєння», наведіть приклади.
10. Назвіть основні правила правопису префіксів та суфіксів у власне українських словах, наведіть приклади.
11. Назвіть правила правопису голосних у словах іншомовного походження, наведіть приклади.
12. Назвіть правила правопису апострофа та м'якого знака у словах іншомовного походження, наведіть приклади.
13. Назвіть правила правопису великої літери у власних назвах, наведіть приклади.

Література:

1. Паламар Л.М., Кацавець І.М. Мова ділових паперів. – Київ, «Либідь», 1995. – 192с.
2. Паламар Л.М., Бех А.О. Практичний курс української мови. – К.: Либідь, 1993. – 208с.
3. Глущик С.В., Дияк О.В., Шевчук С.В., Сучасні ділові папери. - Київ, Видавництво АСК, 2003. – 400с.
4. Шевчук С.В. Ділове мовлення для державних службовців: Навчальний посібник. — К.: Арій, 2008. — 424 с.
5. Шевчук С.В., Кабиш О.О. Практикум з українського ділового мовлення: Навчальний посібник. — К.: Арій, 2009. - 512 с.
6. Пентилюк М.І., Маруніч І.І., Гайдаєнко І.В. Ділове спілкування та культура мовлення. Навч.посіб. – К.: Центр учбової літератури, 2011. – 224с. (ч/з)
7. Шевчук С.В., Клименко І.В. Українська мова за професійним спрямуванням: Підручник. – 2-ге вид., виправл. і доповн. – К.: Алерта, 2011. – 696 с. (електронний варіант)

Інформаційні ресурси:

8. www.library-odeku.16mb.com

Термінологічний словник

Термін(від лат. terminus – межа, кордон) – слово або словосполучення, що чітко та однозначно позначає поняття спеціальної галузі знання або діяльності.

Мовне кліше – готові, відтворювані мовні звороти, що використовуються у певних ситуаціях.

Канцеляризми – слова і стійкі мовні сполуки, уживання яких характерне лише для офіційно-ділового стилю.

Терміносистеми (термінологічні системи) - галузеві термінології, тобто сукупність термінів конкретних галузей).

Термінознавство – називають науку, що вивчає термінологію.

Кодифікація термінів - це систематизація термінів у словниках, довідниках, що орієнтують мовців на правильне їх використання.

Стандартизація термінології - це вироблення термінів-еталонів, термінів-зразків, унормування термінології в межах однієї країни (якщо це національний стандарт) або в межах групи країн (якщо це міжнародний стандарт).

Запозичення - називання наукового поняття іншомовним словом.

Навчальні завдання

Вправа 1. *Прочитайте уважно уривок тексту. Визначте стиль викладу. Випишіть із тексту спеціальну лексику, поясніть її функції.*

У приладобудуванні, радіоелектроніці, техніці зв'язку широко використовуються топологічно-структурно-невпорядковані матеріали, такі як сегнетокераміка, халькогенідні склоподібні напівпровідники, стекла з

нанорозмірною топологічною неупорядкованістю, керамічні матеріали з мікророзмірною топологічною неупорядкованістю.

Прогрес у прогнозуванні діелектричних і релаксаційних властивостей структурно-неупорядкованих матеріалів визначається вирішенням проблем, таких як задачі статистичної теорії речовини, фізика композитів, теорія турбулентності і дифузії й інших, які стосуються встановлення зв'язку між мікроскопічною структурою і макроскопічною поведінкою складних систем.

Незважаючи на значні зусилля, багато з цих задач лише почасти вирішується методами традиційної статистичної фізики. Успіх в описанні фізичних властивостей досягається тільки в припущенні абсолютного хаосу при описанні середовищ і процесів (ідеальний газ і класична теорія броунівського руху) або повної їхньої упорядкованості (теорія кристалічних твердих тіл).

За межами можливостей послідовної статистичної теорії багато в чому виявилися мікроскопічні описання неупорядкованих середовищ і процесів, в яких відсутні як кристалічна впорядкованість, так і повний хаос. (Комкова О.А. Автореферат: «Аномальна релаксація в структурно – неупорядкованих діелектричних матеріалах у приладових системах»)

Вправа 2. Прочитайте уважно уривок тексту. Знайдіть і выпишіть терміни, поділивши їх на групи (загальнонаукові, міжгалузеві, вузькоспеціальні), обґрунтуйте свою думку.

Математика відіграє виключно важливу роль в фізиці. Без неї сучасна фізика немислима. Математика адекватний кількісний апарат для фізиків. В процесі розвитку фізика і математика взаємно збагачують одна одну. Але необхідно правильно уявляти істинну роль математики і фізики. Чиста математика має справу з абстрактними об'єктами і поняттями. При побудові теорії фізика замінює реальні об'єкти їх ідеалізованими моделями, що приблизно правильно передають не всі властивості реального об'єкта, а тільки ті з них, які суттєві в тому колі питань, що розглядаються. Які властивості реальних об'єктів суттєві, а які не відіграють помітної ролі - на це питання може відповісти тільки дослід, якому належить вирішальне слово в питанні про правильність будь-якої фізичної теорії і межах її-використання. (З підручника).

Вправа 3. Прочитайте уривок фантастичного оповідання О. Покальчука «Закляття тінню», знайдіть спеціальну лексику, поясніть її функції в художньому тексті.

Ще за дня його хилило на сон, а вночі прийшло безсоння. У скронях важко пульсувала кров, тіло судомило. Він занедужав давно, після звичайного міжпланетного польоту. Лікарі дійшли висновку – непридатний для Космофлоту. Він сприйняв цей вирок майже байдуже – хвороба на той час доволі виснажила його. Десинхроноз. Розлад біологічного годинника. Його зазнавали навіть при міжконтинентальних перельотах, особливо коли летіти з заходу на схід. При гострій формі людина одужувала за кілька днів без будь-якої допомоги. Професійні космонавти, як правило, скрізь жили за корабельним часом і особливих незручностей не відчували. Відколи перестав літати, напади стали нечастими, але гострими, як сьогодні. Лікування – намарне. Винятковий

випадок. Зверніться до генетиків. Порушено генокод, зміщено генотипи і тому подібне. Його предки переїхали з Північної Америки до Японії хтосна-коли. Тоді, напевне, і науки такої не існувало – генетики. Ні, здається, вже була.

Вправа 4. *Складіть речення із поданими словосполученнями.*

Пристрій, який захищає комп'ютери від атак і вірусів системи; віруси, які знищують комп'ютерні програми та виводять комп'ютери з ладу; комп'ютерний шпіонаж; комп'ютерна безпека; непередбачені результати/наслідки роботи системи; застосування комп'ютерних вірусів; використання комп'ютерних програм-закладок; комп'ютерне забезпечення; всесвітня виставка комп'ютерних гігантів.

Вправа 5. *Складіть прості ускладнені речення із поданими словосполученнями, поясніть орфограми.*

Логічні компоненти комп'ютерної системи; блокування всієї інформаційної системи; ступінь вразливості комп'ютерних систем і баз даних; розроблення бази даних; інформаційна взаємодія; різні програмні дефекти; безпека в Інтернеті; мінімальна втрата результатів роботи на комп'ютері; блок захисту комп'ютерів від хакерів; залучення засобів зв'язку; проникнення в чужі комп'ютери.

Вправа 6. *Поясніть причини використання в комп'ютерній термінології таких загальноживаних слів:*

комірка, пам'ять, прапорець, накопичувач, пристрій, носій, доріжка, мітка, швидкодія, рядок, стрічка, миша, розпізнавання образів, гілка, дерево, дзвінок, завдання, замок.

Вправа 7. *Користуючись словником іношомовних слів, визначте мову, з якої запозичені терміни.*

Комп'ютер, біт, алгол, кобол, фортран, паскаль, диск, семафор, інформація, табулятор, коментар, шина, адреса, меню.

Вправа 8. *Подайте тлумачення термінів. Уведіть їх до речення або словосполучення.*

Коментар, ім'я, запис, константа, конверт, меню, гілка, доріжка, дзвінок, журнал, замок, комірка, кнопка, латка.

Вправа 9. *Назвіть усі можливі терміни-словосполучення із словом "пристрій".*

Вправа 10. *Розкрийте значення поданих слів, поясніть на їх прикладах явище міжнаукової (міжгалузевої) омонімії.*

Протокол, черв'як, банк, дерево, архітектура.

Вправа 11. *Утворіть слова-іменники на позначення процесу дії за схемою.*

завантажувати
зчитувати
ініціювати
квантувати
програмувати

- ання

Вправа 12. *За словником іношомовних слів з'ясуйте мову, з якої запозичені подані слова, подайте їх тлумачення.*

Комп'ютер, файл, дисплей, процесор, драйвер, вінчестер, байт.

Вправа 13. *Доберіть українські відповідники (або пояснення) до поданих запозичень.*

Флопі-диск, ксерокс, софтвер, кент опен, глюк, юзер, хакер, компатибіліті, стример, браузер, емотикон, скролер (скролінг), апгрейд, сервер, нететикет, спам, баг, ноутбук.

Вправа 14. *Подайте українські відповідники слів і поясніть спосіб і причини їх виникнення.*

Зазипувати, віденкодити, заюзати, приатачити, припуйнтовати.

Практичне заняття № 2-3

Науковий стиль і його засоби у професійному спілкуванні

План

1. Становлення і розвиток наукового стилю української мови.
2. Особливості наукового тексту і професійного наукового викладу думки.
Мовні засоби наукового стилю.
3. Оформлювання результатів наукової діяльності. План, тези, конспект як важливий засіб організації розумової праці.
4. Анотування і реферування наукових текстів.
5. Основні правила бібліографічного опису джерел, оформлення покликань.
6. Реферат як жанр академічного письма. Складові реферату.
7. Стаття як самостійний науковий твір. Вимоги до наукової статті.
8. Основні вимоги до виконання та оформлювання курсової, бакалаврської робіт.
9. Рецензія, відгук як критичне осмислення наукової праці.
10. Науковий етикет.

Ключові поняття: науковий стиль, науковий тест, план, тези, конспект, анотація, реферат, анотування, реферування, бібліографічний опис, стаття, курсова робота, дипломна робота, рецензія, відгук, науковий етикет.

Запитання і завдання для самоконтролю

1. Поясніть основні принципи створення довідково-бібліографічного апарату бібліотеки.
2. Назвіть види каталогів. Поясніть, які каталоги є основними, а які допоміжними. Чому?
3. Поясніть принципи пошуку наукової статті, уміщеної в науковому періодичному виданні.

4. Користуючись каталогом періодичних видань, выпишіть у зошит бібліографічні відомості про наукові періодичні видання історичного спрямування (10 позицій).
5. Поясніть призначення Бібліотечно-бібліографічної класифікації (ББК) і Універсальної десяткової класифікації (УДК).
6. Назвіть принципи пошуку історичної інформації в інтернеті.
7. Назвіть історичні інтернет-ресурси (5 позицій).
8. Назвіть основні принципи організації наукового заходу.
9. У чому полягають особливості наукового етикету?
10. Назвіть ситуації порушення наукової етики.
11. Назвіть правила цитування наукових робіт.
12. Назвіть основні структурні частини наукового тексту.
13. Поясніть, які існують вимоги до оформлення наукових робіт.
14. Які основні принципи укладання анотації?
15. Назвіть вимоги до написання й оформлення реферату.
16. Поясніть особливості структури й змісту наукової статті.
17. Назвіть способи рубрикації наукових текстів.
18. Назвіть стандарти з оформлення бібліографії наукових робіт.

Література:

1. Паламар Л.М., Кацавець І.М. Мова ділових паперів. – Київ, «Либідь», 1995. – 192с.
2. Паламар Л.М., Бех А.О. Практичний курс української мови. – К.: Либідь, 1993. – 208с.
3. Глущик С.В., Дияк О.В., Шевчук С.В., Сучасні ділові папери. - Київ, Видавництво АСК, 2003. – 400с.
4. Шевчук С.В. Ділове мовлення для державних службовців: Навчальний посібник. — К.: Арій, 2008. — 424 с.
5. Шевчук С.В., Кабиш О.О. Практикум з українського ділового мовлення: Навчальний посібник. — К.: Арій, 2009. - 512 с.
6. Пентиліук М.І., Маруніч І.І., Гайдаєнко І.В. Ділове спілкування та культура мовлення. Навч.посіб. – К.: Центр учбової літератури, 2011. – 224с. (ч/з)
7. Шевчук С.В., Клименко І.В. Українська мова за професійним спрямуванням: Підручник. – 2-ге вид., виправл. і доповн. – К.: Алерта, 2011. – 696 с. (електронний варіант)

Інформаційні ресурси:

8. www.library-odeku.16mb.com

Термінологічний словник

Жанр мовлення (франц.genre – манера, різновид) – конкретна форма мовного матеріалу функціонального стилю, що має певну композицію, зумовлену темою та метою висловлювання.

Стаття – науковий або публіцистичний твір невеликого розміру у збірнику, журналі, газеті тощо.

Бібліографія – 1) наука, що розробляє методи опису друкованих творів, складання їх покажчиків та оглядів для наукового й практичного використання; 2) перелік книг, журналів і статей з певної галузі з зазначенням вихідних даних (місце й рік виходу, видавництво тощо).

План наукової роботи – порядок розміщення частин викладу, його композиція.

Теза – 1) положення, висловлене в книжці, доповіді, статті тощо, правдивість якого треба довести; 2) положення, що коротко й чітко формулює основну ідею чого-небудь або провідне завдання, що стоїть перед кимось; 3) коротко сформульовані основні положення доповіді, лекції, статті тощо.

Конспект – короткий письмовий виклад змісту чого-небудь.

Анотація – коротка бібліографічна довідка, характеристика змісту книги, статті тощо.

Реферат – 1) короткий усний або письмовий виклад наукової праці, результатів наукового дослідження, змісту книги тощо; 2) доповідь на будь-яку тему, написана, зроблена на основі критичного огляду літературних та інших джерел.

Навчальні завдання

Вправа 1. *Визначте, до якого підстилю наукового стилю належать названі жанри, поясніть їх особливості.*

Монографія, лекція, конспект, підручник, словник, стаття, доповідь, курсова робота, дипломна робота, методичний посібник, дисертаційна робота, довідник, реферат, анотація, тези, рецензія.

Вправа 2. *Прочитайте уважно уривок тексту, випишіть спеціальну лексику, схарактеризуйте її. Визначте синтаксичні особливості наведеного уривка.*

Проблема адекватної побудови динамічного рівняння стану (надалі ДРС) виникає при описі поширення довгих нелінійних хвиль в газорідних сумішах, ґрунтах, скельних породах та літосфері, яка в світлі сучасних уявлень має блочно-ієрархічну структуру. Відомо, що наявність структури спричинює такі явища, як фрагментація початково гладких нелінійних збурень та підсилення ударних фронтів в гетерогенних сумішах, бісолітонні властивості нелінійних Р-хвиль в геофізиці, прояви ефектів пам'яті, тощо. В умовах високо інтенсивного імпульсного навантаження (удар, вибух, сейсмічна хвиля), коли середовище перебуває середовищем. Виявляється, що для опису поширення довгих нелінійних хвиль в структурованих середовищах можуть бути залучені фундаментальні принципи – симетрія та феноменологічна термодинаміка незворотних процесів, які дозволяють побудувати адекватні визначальні рівняння. В рамках такого підходу в працях В.А. Даниленка з співавторами були обґрунтовані динамічні рівняння, що враховують ефекти часової та

просторової не локальності. З математичної точки зору врахування не локальності в довгохвильовому наближенні зводиться до появи членів з високими похідними в ДРС. Тим самим виникає суттєво новий клас задач, які потребують всебічного вивчення. Однак для використання коректно узагальнених моделей в складних задачах гостро постає потреба в достатньо простих та інформативних еталонних задачах, до яких відносяться дослідження автохвильових структур, що виникають в системі з просторовою та часово-просторовою нелокальностями. (Скуратівський С.І. Автореферат «Автохвильові розв'язки моделі середовища з просторовою та часовою нелокальністю»).

Вправа 3. *Зредагуйте анотацію Виправлення обґрунтуйте.*

Ломакович С В , Панченков А О , Лук'янчук Т О , Радишевська М І , Маленко О О, Терещенко В М , Яковлева А М Українська мова і література// -2009 308 с

Навчальний посібник складається з матеріалів, які допоможуть випускникам загальноосвітніх навчальних закладів на високому рівні підготуватися до зовнішнього незалежного оцінювання знань з української мови і літератури. Надано опорні конспекти, що містять основні відомості з розділів, що входять до Програмових вимог ЗНО-2009, приклади тестових завдань із відповідями й коментарями, демонстраційний варіант тесту. Призначається для випускників загальноосвітніх шкіл, ліцеїв, гімназій, які готуються вступати до вищих навчальних закладів.

Посібник містить опорні конспекти, тестові завдання по темах і зразок тесту у форматі 2009 року. Структура посібника дозволяє повторити весь теоретичний курс, закріпити навички, виконати тестові задачі, потренуватися заповнювати бланк відповідей, ефективно підготуватися до ЗНО.

Вправа 4. *Як правильно написати українською мовою?*

По возрастанію, **по** возрасту (групуировать), **по** возрасту (отличаться), **по** воле случая, **по** вопросам торговли, **по** воскресеньям, **по** временам, **по** всей форме, **по** всем вопросам, **по** всем направлениям, **по** всем правилам, **по** всему видно, **по** вступлении в должность, **по** всякому поводу, **по** вызову, **по** выполнении задания, **по** высоте, **по** выходным (дням), **по** глазам (видно), **по** глупости, **по** годам (вести счет), **по** году (не появляется, не пишет), **по** границе, **по** графику (работать), **по** гривне, **по** данным.

Вправа 5. *Відредагуйте список літератури. Запишіть його за всіма існуючими правилами.*

1. Орехівський Г.А. – Трудова активність на селі. – К.: «Знання», 1990, – 48 С.

2. Досяк О., Кадієвський В. – «Інформаційні технології та оптимізація менеджменту в галузях АПК», Львів – Київ: Аграрна наука, 1997. – 103 с.

3. Економіка сільського господарства: Підручник // П.П.Руснак, А.А.Чалий, В.В.Жебка та інші. – Київ: Урожай, 1998. – 316 с.

4. Галушко В.П., Чорний Р.М., Основи теорії управління в сільському господарстві: Довідник. – К.: УСГА, 1993. – 73 с.

5. Про порядок проведення бартерних операцій в 1992 році у сфері зовнішньоекономічної діяльності: Постанова Верховної Ради України від 12 травня 1992 р. // Газета “Голос України”, 1992. – 27 травня.

Вправа 6. *Перекладіть подані словосполучення українською мовою та введіть їх у речення.*

Европейские линии передачи данных; немецкая программа по производству компьютерных программ «Торware»; спутниковые линии связи мобильных телефонов и радиостанций; взлом банков данных; вымышленное и правдоподобное; технические возможности компьютера; приобретающая сложную математическую направленность.

Вправа 7. *Знайдіть 5 інтернет-ресурсів за вашим професійним спрямуванням. Оформіть посилання на ці ресурси в зошиті.*

Вправа 8. *Сформулюйте тему наукового дослідження за фахом. Поміркуйте, чи можливі варіанти назви. Обґрунтуйте свій вибір. Відповідно до теми визначте мету й завдання роботи.*

Вправа 9. *Оформіть список поданих наукових джерел відповідно до стандартів.*

Левицький В. Материяли до фізичної термінології. Ч.3 Магнетизм, електричність і електротехніка // Зб. математично-природописно-лікарської секції НТШ. – 1898. – Т. 3. – Вип. 2. – С. 1–13.

Дубняк К. Російсько-український словничок термінів природознавства і географії. – Кобеляк, 1917. – 40 с.

Словник української фізичної термінології (проект) // Уклала О. Курило. – К.: Вид. Терм. Ком. Від. Природн. Наук Укр. Наук. Т-ва, 1918. – 133 с.

Вікул Є. Російсько-український словничок термінів фізики і хімії. – Гадяч, 1918. – 40 с.

Вправа 10. *Подайте скорочення слів відповідно до стандартів:*

Транслітерація, секретар, кабінет, міністерство, європейський, здобуття, демократія, комітет, симпозиум, торговельний.

Вправа 11. *Оформіть анотацію до студентської наукової роботи (реферату, курсової роботи, наукової статті).*

Вправа 12. *Укладіть анотацію до наукової статті за фахом (обсяг до 70-90 слів).*

Вправа 13. *Оформіть тези до наукової статті за фахом.*

Практичне заняття № 5

Проблеми перекладу і редагування наукових текстів

План

1. Форми і види перекладу.
2. Буквальний, адекватний, реферативний, анотаційний переклади.
3. Типові помилки під час перекладу наукових текстів українською.
4. Вибір синоніма під час перекладу.

5. Переклад термінів.
6. Особливості редагування наукового тексту.
7. Помилки у змісті й будові висловлювань.
8. Складання текстів за професійним спрямуванням.

Ключові поняття: переклад, види перекладу: послідовний, синхронний, буквальний, адекватний, реферативний, анотаційний, автоматизований; редагування тексту.

Запитання і завдання для самоконтролю

1. Які є види перекладу?
2. Які можуть виникати труднощі під час перекладу активних і пасивних дієприкметників?
3. Як потрібно перекладати віддієслівні іменники?
4. Які особливості перекладу деяких прийменникових словосполучень?
5. Що таке калька? Які існують шляхи уникнення калькування?
6. У чому полягає редагування перекладу?
7. Якими правилами слід керуватися у доборі синонімів під час редагування наукових текстів?
8. Які особливості побудови синтаксичних конструкцій з дієслівними формами на -но, -то?
9. У який спосіб можна усунути ненормативне вживання не властивих українській мові пасивних конструкцій?
10. Які синтаксичні помилки зустрічаються у наукових текстах? Як їх можна усунути?
11. Які особливості вживання однорідних членів речення в наукових текстах?
12. Як є види помилок у побудові складних речень?
13. Які правила вживання прийменників і сполучників у реченнях з однорідними членами речення?
14. У чому полягає суть узгодження підмета з присудком у наукових текстах?
15. Якому порядку слів у реченні варто надавати перевагу в наукових і фахових текстах?

Література:

1. Паламар Л.М., Кацавець І.М. Мова ділових паперів. – Київ, «Либідь», 1995. – 192с.
2. Паламар Л.М., Бех А.О. Практичний курс української мови. – К.: Либідь, 1993. – 208с.
3. Глушик С.В., Дияк О.В., Шевчук С.В., Сучасні ділові папери. - Київ, Видавництво АСК, 2003. – 400с.
4. Шевчук С.В. Ділове мовлення для державних службовців: Навчальний посібник. — К.: Арій, 2008. — 424 с.

5. Шевчук С.В., Кабиш О.О. Практикум з українського ділового мовлення: Навчальний посібник. — К.: Арій, 2009. - 512 с.

6. Пентилюк М.І., Маруніч І.І., Гайдаєнко І.В. Ділове спілкування та культура мовлення. Навч.посіб. – К.: Центр учбової літератури, 2011. – 224с. (ч/з)

7. Шевчук С.В., Клименко І.В. Українська мова за професійним спрямуванням: Підручник. – 2-ге вид., виправл. і доповн. – К.: Алерта, 2011. – 696 с. (електронний варіант)

Інформаційні ресурси:

8. www.library-odeku.16mb.com

Термінологічний словник

Переклад - 1) процес відтворення письмового тексту чи усного вислову засобами іншої мови; 2) результат цього процесу.

Анотаційний переклад — це стисла характеристика оригіналу, що є переліком основних питань, іноді містить критичну оцінку.

Автоматизований (комп'ютерний) переклад.

Редагування (від лат. - приведений у порядок) - це аналіз, перевіряння та виправлення будь-якого тексту.

Навчальні завдання

Вправа 1. *Перекладіть українською подані словосполучення.*

Аппаратура устройства управления, автоматическая загрузка ОС, ячейка памяти, электрический разъём устройства, цикл обращения, управляющий символ, текст, содержащийся в файле, полоса прокрутки, счётчик команд, запоминающее устройство, работа в сети Интернет, принтер ударного действия, панель задач, передаваемые по каналу сигналы, построение структуры уравнений, передача сообщений, операции с плавающей точкой, объём виртуального адресного пространства, настроить вид папки, меню Вид, лист Microsoft Excel, локальные жёсткие диски, клавиши управления, древовидная структура директорий, другие документы Office, включить/выключить компьютер, быстрый просмотр файла.

Вправа 2. *Записати подані кальковані словосполучення правильно, виправивши лексичні помилки.*

При описі файла, показник миші переміщається зверху вниз, при роботі з файлом, існуючий файл, включити файл в каталог, найважливішою характеристикою являється формат, визначає швидку дію обчислювальної машини, записуваємо дані, виробка сигналів, підвод магнітних голівок, пристрій знабжається окремими пристроями керування, у теперішній час, в якості моделюючих засобів, моделюєма система представляється у виді, програма, котра імітує процеси, називаєма цифровим моделюванням, процес вирішення

задачі, вимогаєма залежність, незалежна мінлива, магнітні доріжки, маючі вид концентричних окружностей, була однією з найроспоширюваних, в це число входять, средства для розробки, програма починання завантаження, стан досліджувальної системи, дана глава, лавінообразне захоплення цим видом комунікації, в склад пакету входить, співбесідники обмінюються текстами, емоціональне забарвлення повідомлення, ідентифікаційний номер, приступити до пошуку, пред'явлений контакт, тимчасове підключення до мережі, додати в контакт, прийдеться нажати кнопку, вступити в переписку, програма володіє сильними можливостями, роботи по автоматизації програм, неділимі об'єкти програми, словарний склад мови, відладка виконання програм, включаються в програму користувача, написані на алгоритмічних мовах програми, програми розділені в часі, компіляція набула ширшого поширення, куди поміщаються повідомлення, зростання розмірів програм, збірка частин програми, розв'язок багатьох завдань, по одній і тій же самій формулі, обробка масивів, одномірні масиви, схема приведена на малюнку, вказуючий конкретну дію код, при програмуванні, виконую роль буфера, прискорити працю машини, сумісництво операцій в часі, включення в состав ЕОМ, у подавляючій більшості випадків, функціонування котрих, составлена задалегідь програма обчислення, незалежна перемінна, прилади, володіючі цими якостями, операція по перетворенню, управляюще слово-команда, прилад для зберігання інформації, запам'ятовуючий прилад, по зазначеній в команді адресі, по мірі виконання програми, прилад вивода інформації, аналогові средства, неперервні функції часу, розраховуючі машини, множення на постійну величину, змірювання навантажень, при розрахуванні задач, прийом та видача команд, вирішальні результати, обробляемі по цим програмам дані, запам'ятовуючий устрій, число ячійок, по запитам процесора, багатоетапні перетворення, адресуємі порції інформації, зіпоставити адреси, пристрої володіють якостями, помістити в пристрій, по вказаному адресу, результати розрахування, вивод інформації, моделі самих різноманітних систем, множества крапок відрізка, зовнішнє запам'ятоване улаштування, визволяють від необхідності введення команд, значні об'єми інформації, дослідів басейни, під строкою панелі, настроїти посилення, за замовчанням настроїти, рядок стану призначен, відчинити вікно властивостей, відповідним образом описан, згаданими вище імями, при праці з файлом.

Вправа 3. *До власне українських слів доберіть іношомовні відповідники.*

Запашний, покоління, засновник, виборці, гаманець, розмір, розголос, самовпевненість, неславити, розслаблення, панібратство, земельний, запорука, підніжжя, перевага, терпимий, згода, водолікування, вивіз, перерва.

Затятий, відступ, наголос, акцент, відхилення, скасовувати, життєпис, походження, покоління, зграбний, доказ, будівничий, беззаперечно, злагода, дослід, розум, витяг, суперник, мірило, локальний, правовірний, цінник, поступ, добра слава, відлуння, припис, підробляти, крій.

Вправа 4. *Замініть словосполуку одним словом. З кількома словами складіть речення.*

Навколишнє середовище, передавати факсом, робити кінозйомку, підбивати підсумки, почуття власної гідності, впадати в дитинство, де завгодно, судове впровадження.

Вправа 5. *Запишіть словосполучення, добираючи можливі синоніми до виділених слів. Укажіть на порушення мовної норми.*

Шокуючі подробиці, *шокуюча* поведінка, *шокуюча* звістка; *запобігати* лихові, *запобігати* ласки, *запобігати* перед начальством; *гальмувати* процес розвитку, *гальмувати* рефлекси, *гальмувати* розвиток, *гальмувати* швидкість.

Надзвичайне враження, *надзвичайні* здібності, *надзвичайний* обід, *надзвичайно* гарний, *надзвичайно* схвильований, *надзвичайно* гарячий.

Вправа 6. *Доберіть 3-5 термінів, до складу яких входять інтернаціональні словотворчі елементи:*

Авто-, анти-, гіпер-, інтер-, мета-, моно-, нео-, пост-, прото-, суб-, екстра-, інтра.

Вправа 7. *Доберіть з дужок потрібне за змістом слово. Запишіть речення. Умотивуйте свій вибір.*

1. Наша команда впевнено (лідирує, веде вперед, є попереду, є лідером) протягом змагань.

2. У зв'язку з цим просимо (послати, відправити, відрядити, делегувати) до нас кілька досвідчених спеціалістів.

3. Поняття тексту в лінгвістиці (товкмачать, трактують, тлумачать) по-різному.

4. Метали під час нагріванні розширюються, а охолодженні (ущільнюються, скорочуються, стискаються).

5. Аналіз тенденцій розвитку техніки (свідчить, показує, запевняє), що з часом все ширше застосовуються електричні та електронні явища.

6. Зібрання живописної колекції ХХ ст. у Національному художньому музеї України дозволяє значною мірою (розглянути, простежити, побачити) розвиток українського мистецтва в цю драматичну епоху.

7. Сучасна психологія (зв'язана, пов'язана, з'єднана) також з математичними, технічними науками.

Вправа 8. *Запишіть українські відповідники до слів, поставте наголос, поясніть правопис:*

Бессодержательный, бесконечный, безмолвный, бесспорный, безусловный, безошибочный, безропотный, безоговорочный, безнаказанный, безличный, безумолчный (несмолкаемый), без мала (малого), беспрепятственный.

Вправа 9. *Пригадайте й запишіть власне українські терміни вашого майбутнього фаху, що за коренями не збігаються з російськими відповідниками.*

Вправа 10. *Перекладіть подані словосполучення українською мовою. Поясніть різницю у значенні слів «відношення» та «відносини». У якому випадку замість російського «отношения» доречно вживати українською мовою «відносини» а у якому «відношення»?*

Отношения спроса и предложения, внешнеторговые отношения, договорные отношения, отношения товара и денег, кредитные отношения, рыночные отношения, финансовые отношения, хозяйственные отношения.

4. ОРГАНІЗАЦІЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ

4.1 Перелік домашніх завдань

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 3

«Наукова комунікація як складник фахової діяльності»

Домашнє завдання №1

Вправа 6. *Поставте подані слова в Родовому відмінку однини, поясніть вибір закінчень.*

Електроліз, іспит, інвентар, табун, пісок, вітер, квадрат, прилад, землетрус, дух, хід, кран, прогін, постріл, Ван, сектор, початок, Ватикан, термін, акт, спуск, лак, осад, привід, міст, склад, завод, індикатор, процес, стіл.

Домашнє завдання №2

Вправа 7. *Перекласти подані словосполучення, звертаючи особливу увагу на переклад прийменників.*

1) по окончании школы; по возвращении из командировки; по прибытию из аэропорта; по завершению работы;

2) по назначению; по должности; по приказу; по закону; по признакам; по правилам; по образцу; по схеме;

3) по болезни; по недоразумению;

4) по вопросам недвижимости; по вине; по техническим причинам; опрос по делопроизводству;

5) заметки о собрании; письмо о предоставлении услуг; приказ о личном составе; докладная записка об увольнении;

6) к вопросу о происхождении; попросить к телефону;

7) в девять утра; в половине одиннадцатого; в одиннадцать часов; в двенадцать; в котором часу?

8) в прошлом году; в этом году; в следующем месяце; в предыдущем месяце; в тот день.

1.2 Повчання до виконання індивідуального завдання (ІЗ)

3 курс (V семестр)

Переклад індивідуального тексту з іноземної (російської) мови (ВЗ) оцінюється на основі: правильно дібравши еквіваленти загально вживаних лексем російської мови, перекладу дослівно усталених словосполук, правильного використання фразеологічних сполучень, правильного розрізнення назв дій (процесів) і назв наслідків дії (процесу), узгодження речення

перевіряючи його завершеність, використання словників різних типів і призначення, насамперед ті словники, у яких подано розгорнуту семантичну, стилістичну й граматичну характеристики вміщеної лексики й фразеології, наведено численні приклади (ілюстрації) слововживання й словосполучення, різноманітні словники та довідники які дають уявлення про новітні та спеціальні видання, коли виникають труднощі з перекладом або написанням певного слова (терміна), **(загалом – 10 балів)**.

Вимоги до змісту та оформлення індивідуального завдання.

Індивідуальне завдання виконується студентом у визначені терміни в межах поточного навчального семестру.

При **оформленні** індивідуального завдання слід дотримуватися певних вимог.

- 1) Текст набирається в редакторі Microsoft Word.
- 2) Формат сторінки – А4.
- 3) Поля: ліве – 3 см, праве – 1 см, всі інші – 2 см.
- 4) Шрифт – **Times New Roman**. Розмір шрифту – **14 pt**. Інтервал – **1,5**
Вирівнювання тексту – по ширині.
- 5) Обсяг роботи – 1 сторінка (російською мовою) та 1 сторінка перекладу.
- 6) Наприкінці роботи ставиться особистий підпис студента.

Виконане індивідуальне завдання надається на перевірку викладачеві у роздрукованому вигляді.

Тексти для індивідуальних перекладів

ВАРІАНТ – 1

1.1. СРЕДСТВА ВЫЧИСЛИТЕЛЬНОЙ ТЕХНИКИ

1.1.1. Моделирование как метод исследования

Моделированием называют построение копии (модели) какого-либо процесса или объекта с целью воспроизведения и исследования с помощью этой модели явлений, протекающих в оригинале. В зависимости от степени связи между природой модели и оригинала, различают моделирование физическое и математическое

При физическом моделировании исследования проводят на модели, которая отличается от оригинала только масштабом, а процессы, протекающие в модели и оригинале, имеют одинаковую физическую природу. Примерами физического моделирования могут служить испытания моделей морских судов в опытовых бассейнах, моделей самолетов и ракет в аэродинамических трубах. Существенным недостатком физического моделирования является то, что для изучения каждого нового объекта необходимо строить весьма дорогие модели

При решении научных и технических задач все более широкое применение получают методы математического моделирования, основанные на исследовании уравнений, описывающих явления, протекающие в оригинале. В этом случае исследование проводят на модели, физическая природа которой,

как правило, отличается от физической природы оригинала. Средства, используемые для построения и исследования таких моделей в зависимости от формы представления информации в них, называют аналоговыми или цифровыми.

Вычислительная техника и программирование. Учебное пособие. Ч. 1. С.5

ВАРИАНТ – 2

1.1.2. Аналоговые средства исследования моделей

К аналоговым относят средства моделирования, в которых обрабатываемая информация представляется в форме непрерывных функций времени или (реже) другого аргумента. В подавляющем большинстве случаев в качестве физической основы для построения таких установок используются электрические цепи с активными элементами (усилителями), поэтому такое моделирование называют электрическим, а сами установки - аналоговыми вычислительными машинами (АВМ).

Аналоговые вычислительные машины строят из отдельных решающих блоков, которые могут выполнять элементарные математические операции над переменными напряжениями, например, сложение, умножение на постоянную величину, интегрирование. Для решения конкретного уравнения решающие блоки АВМ соединяют так, чтобы получилась схема, процессы в которой описываются так же, как и в исходном уравнении. Когда такая модель собрана, решение задачи сводится к измерению и фиксации напряжений в различных точках схемы.

Очевидно, что функциональные блоки такой машины должны выполнять весь комплекс математических операций, требующихся для построения структуры исследуемых уравнений. Поэтому состав математических операций, которые должны выполняться при решении задач, и определяет структуру АВМ.

Зависимость состава и количества потребного оборудования от сложности задачи приводит к тому, что аналоговые машины, как правило, являются специализированными, т. е. предназначенными для многократного решения задач одного и того же типа.

Вычислительная техника и программирование. Учебное пособие. Ч. 1. С.5-6.

ВАРИАНТ – 3

1.1.3. Цифровые средства исследования моделей

Цифровое моделирование. В настоящее время в качестве моделирующих средств в подавляющем большинстве случаев используются цифровые вычислительные машины (ЦВМ). При этом моделируемая система представляется в виде машинной программы, которая имитирует процессы,

протекающие в реальной системе. Такая имитация процесса, называемая цифровым моделированием, позволяет создавать модели самых разнообразных систем, функционирование которых не обязательно должно описываться дифференциальными или алгебраическими уравнениями. Поэтому цифровое моделирование можно применять для изучения производственных и экономических систем, сетей транспорта и связи, сложных технических комплексов, биологических систем и процессов.

Цифровые вычислительные машины. В отличие от АВМ цифровые вычислительные машины оперируют не непрерывными функциями, а наборами цифровых величин, принимающими ряд отдельных (дискретных) численных значений и представленными в виде электрических импульсов или перепадов напряжений. Процесс решения задачи на такой машине представляет собой последовательность элементарных арифметических операций сложения, вычитания, умножения, деления. (Последовательность выполнения этих операций задается в составленной заранее программе вычислений).

Таким образом, если АВМ в процессе решения устанавливает требуемую зависимость между некоторыми функциями, определенными на всем множестве точек данного отрезка оси независимой переменной, то ЦВМ устанавливает зависимость между функциями, определенными на дискретном множестве точек оси независимой переменной, разделенных конечными интервалами.

Вычислительная техника и программирование. Учебное пособие. Ч. 1. С. 6.

ВАРИАНТ – 4

На протяжении каждого такого интервала за исключением его границ функция не определена и цифровая машина не дает никаких сведений как о своем состоянии так, следовательно, и о состоянии исследуемой системы. Поэтому при моделировании различных процессов на ЦВМ непрерывные функции аппроксимируются наборами дискретных ветчин (чисел), которыми и манипулирует машина. Следовательно, ЦВМ оперируют величинами, представленными в цифровой форме, причем числа представляются в них в виде последовательностей цифр, а функции - в виде последовательностей чисел. Для изображения каждой цифры используется какой-либо элемент, который может находиться в одном из нескольких (обычно двух) резко различных состояний. Каждому состоянию элемента поставлена в соответствие определенная цифра. Для изображения числа служит набор из нескольких элементов. Решение задачи сводится к выполнению отдельных операций над комплексами (наборами) элементов, изображающих исходные числа (точнее, над наборами состояний этих элементов), в порядке, заданном программой работы машины.

Для того чтобы машина без участия человека могла решить какую-либо задачу, она должна с высокой скоростью автоматически выполнять все элементарные операции, необходимые для решения этой задачи, обладать

достаточным объемом устройства для хранения программы, исходных данных, промежуточных и окончательных результатов вычислений и быть способной автоматически выбирать нужное продолжение дальнейших вычислений в зависимости от результатов промежуточных операций.

Вычислительная техника и программирование. Учебное пособие. Ч. 1. С.6.

ВАРИАНТ – 5

Создание устройств, обладающих этими качествами, основано на принципе программного управления вычислениями, который мы рассмотрим подробнее далее. В соответствии с этим принципом каждая операция по преобразованию или передаче данных должна выполняться машиной в соответствии с указаниями, содержащимися в управляющем слове - команде.

Команда - это информация, представленная в форме, которая позволяет ввести ее в машину и поместить в устройство для хранения информации или память машины, и определяющая действия машины на протяжении некоторого интервала времени, необходимого для реализации одной элементарной операции.

Данные, адреса которых указаны в команде, отыскиваются в оперативном запоминающем устройстве и пересылаются в арифметическое устройство, которое выполняет над ними заданные преобразования. Полученный результат отсылается в оперативное запоминающее устройство и записывается в поле памяти по указанному в команде адресу. Когда выполнение команды закончено, устройство управления формирует адрес следующей команды (в простейшем случае он на единицу больше предыдущего), и процесс повторяется.

По мере выполнения программы в оперативном запоминающем устройстве накапливаются результаты вычислений. Они могут быть выведены из этого устройства в заданной форме на соответствующий носитель информации как в процессе работы программы, так и после ее окончания. Преобразование информации, хранящейся в оперативном запоминающем устройстве, из внутренней (принятой в ЭВМ) формы во внешнюю и фиксация ее на выбранном носителе осуществляются устройствами вывода информации.

Вычислительная техника и программирование. Учебное пособие. Ч. 1. С.6;20.

ВАРИАНТ – 6

Внешние запоминающие устройства работают значительно медленнее, поскольку в них использованы другие, нежели в оперативном запоминающем устройстве, принципы записи, однако они способны одновременно хранить значительные объемы информации. Эти устройства взаимодействуют с ЭВМ

периодически, выполняя роль буфера, который в зависимости от обстоятельств используется либо как приемник, либо как источник информации.

Сверхоперативное запоминающее устройство по логике работы тесно связано с арифметическим устройством и позволяет в некоторых случаях обрабатывать информацию без обращения к оперативному запоминающему устройству, что ускоряет работу машины. Такая иерархическая структура запоминающих устройств позволяет создать гибкую систему, способную приспособливаться к разнообразным, зачастую противоречивым, требованиям, предъявляемым к памяти ЭВМ.

Пульт оператора предназначен для связи с ЭВМ на различных режимах ее работы, а также для задания самих этих режимов. Отсюда поступают команды оператора, сюда же выводятся сообщения программных и аппаратных средств ЭВМ.

Рассмотренная структура была характерна для вычислительных машин первых поколений, в которых в числе других структурных нововведений было обеспечено совмещение во времени операций ввода-вывода информации с работой арифметического устройства посредством включения в состав ЭВМ местных устройств управления вводом-выводом информации.

Вычислительная техника и программирование. Учебное пособие. Ч. 1. С.20.

ВАРИАНТ – 7

Организация обмена информацией получила название системы прямого доступа внешних устройств к памяти, а всякое объединение обрабатывающего устройства с местным устройством управления стали называть периферийным процессором.

Децентрализация функций управления вводом-выводом информации в сочетании с другими структурными усовершенствованиями позволила повысить эффективность работы ЭВМ. Однако их общая производительность оставалась невысокой. Одной из главных причин этого был однопрограммный режим работы, при котором все ресурсы ЭВМ поступали в распоряжение одной программы на все время ее обработки. При такой организации работы несмотря на независимость операций ввода-вывода данных часто возникают ситуации, когда обрабатывающее устройство вынуждено ожидать окончания обмена (поскольку в этот период арифметическое устройство может быть не загружено из-за отсутствия данных).

Поэтому в следующих моделях ЭВМ была введена система прерываний, позволяющая временно прекращать выполнение текущей программы, например, для ввода-вывода информации, и переключать обрабатывающее устройство на выполнение другой программы (на время прерывания первой) и т. д. Система прерываний позволила организовать многопрограммный режим работы ЭВМ (при этом в памяти машины одновременно присутствует

информация, относящаяся к разным программам) и существенно повысить их производительность посредством "уплотнения" работы устройства.

Вычислительная техника и программирование. Учебное пособие. Ч.1. С.2021.

ВАРИАНТ – 8

Для организации взаимодействия центрального процессора и периферийных процессоров ввода-вывода (каналов ввода-вывода информации), обеспечения работы системы прерываний используется набор программ, входящих в состав системного программного обеспечения, образующего операционную систему. Операционная система управляет функционированием устройств ЭВМ, автоматизирует подготовку программ к выполнению на ЭВМ и организует это выполнение. Являясь неотъемлемой принадлежностью современных средств цифровой техники, операционные системы увеличивают производительность ЭВМ и предоставляют пользователям многочисленные удобства, упрощающие взаимодействие человека с машиной.

Дальнейшее совершенствование структуры и организации работы ЭВМ привело к созданию вычислительных систем. Основу вычислительной системы составлял ряд (набор) процессоров разной производительности, к которому через унифицированные каналы обмена информацией мог быть подключен широкий набор периферийных устройств, внешнее запоминающее, ввода и вывода информации. Благодаря этому стало возможным создавать вычислительные системы с переменным по производительности и конфигурации составом оборудования, наиболее приспособленные к предполагаемой области их использования.

Решающий шаг по внедрению ЭВМ практически во все сферы человеческой деятельности был связан с дальнейшим процессом миниатюризации базовых элементов цифровой техники - электронных "чипов", сопровождавшийся, кроме резкого уменьшения размеров, снижением энергопотребления.

Вычислительная техника и программирование. Учебное пособие. Ч. 1. С.21.

ВАРИАНТ - 9

1.3.2. Основные устройства

Центральный процессор. Он предназначен для автоматического выполнения последовательностей операций, указанных в выполняемой (текущей) программе. При этом процессор управляет взаимодействием всех устройств ЭВМ, так или иначе участвующих в передаче, хранении и обработке данных. Основными функциональными блоками процессора является арифметико-логическое устройство, центральное устройство управления и внутренняя память, называемая регистрами и предназначенная для хранения различной информации, связанной с выполняемой программой.

В состав процессора входят также блоки прерываний, реализующие прерывания работы процессора по сигналам внешних устройств или другим причинам, блоки защиты памяти, предназначенные для защиты хранящейся в памяти информации от несанкционированного доступа в условиях многопрограммного режима работы и др. Таким образом, состав технических средств процессоров зависит от конкретного вида ЭВМ, однако арифметико-логическое устройство и центральное устройство управления входят в процессор всегда.

Арифметико-логическое устройство. Служит для выполнения арифметических и логических операций над данными (сложение, вычитание, умножение, деление, логические операции). В качестве операндов (данных) могут использоваться числа в форме с фиксированной и плавающей запятой, логические и алфавитно-цифровые коды.

Центральное устройство управления. Организует согласованную работу всех устройств ЭВМ. По сигналам ЦУУ осуществляется выборка из ОЗУ и расшифровка команд программы, пересылка данных из ОЗУ в АЛУ, выполнение необходимых операций, реализация прерываний.

Вычислительная техника и программирование. Учебное пособие. Ч. 1. С.21-22.

ВАРИАНТ – 10

Оперативное запоминающее устройство. Оно предназначено для приема, хранения и выдачи команд программ, данных, промежуточных и окончательных результатов вычислений. Поэтому можно сказать, что это устройство является основным и непосредственным источником программ и обрабатываемых по этим программам данных, а также местом хранения результатов этой обработки.

Конструктивно оперативное запоминающее устройство реализуется в виде отдельных блоков, имеющих местное устройство управления. Каждый блок имеет фиксированное число ячеек - физических структур, предназначенных для размещения информации. Обычно все ячейки конкретного устройства памяти имеют одну и ту же информационную емкость (разрядность), которая в зависимости от типа ЭВМ колеблется в современных устройствах от 16 до 64 разрядов.

Прием и выдача информации осуществляются оперативной памятью по запросам процессора. Запросы содержат адреса, указывающие, из каких ячеек (или групп ячеек) должна выбираться информация, в какие записываться. В современных ЭВМ эти адреса, вырабатываемые процессором при выполнении команд, испытывают многоэтапные преобразования и в результате могут принимать числовые значения из вполне определенного множества (множества допустимых адресов), называемого адресным пространством машины. Адресуемые порции информации (с которыми можно сопоставить адреса

данного адресного пространства) образуют пространство памяти. Максимальная емкость пространства памяти определяется, таким образом, разрядностью адреса.

Вычислительная техника и программирование. Учебное пособие. Ч. 1. С.22.

ВАРИАНТ – 11

Обрабатываемые процессором при выполнении команд адреса называют логическими. На последнем этапе их последующих преобразований (когда эти адреса становятся пригодными для непосредственного управления оперативной памятью при организации выборки данных) адреса называют физическими или абсолютными. В тех случаях, когда емкость пространства памяти, определенная логическими адресами, превышает емкость пространства памяти, определенного физическими адресами (адресами физического пространства), то соответствующие логические адреса называют виртуальными (а определенное ими пространство - виртуальным адресным пространством).

Таким образом, объем виртуального адресного пространства может превышать емкость физического пространства оперативной памяти, доступной процессору в данной ЭВМ. В этом случае данные, адресуемые в виртуальном пространстве, частично размещаются в физическом пространстве оперативной памяти, а частично - на внешних запоминающих устройствах. Очевидно, что при обращении к данным, хранящимся вне пределов оперативного запоминающего устройства, они должны быть предварительно перенесены в физическое пространство основной памяти (этот процесс осуществляется автоматически операционной системой). Такая возможность позволяет писать программы, не учитывая емкость физического пространства оперативного запоминающего устройства конкретного процессора, что упрощает программирование и расширяет вычислительные возможности ЭВМ.

Вычислительная техника и программирование. Учебное пособие. Ч. 1. С.22.

ВАРИАНТ – 12

Важнейшими характеристиками оперативного запоминающего устройства являются формат и цикл обращения. Первая характеристика указывает размер порции данных, считываемых или записываемых за одно обращение (за один акт взаимодействия блока памяти с его устройством управления). Циклом обращения называют минимальный интервал времени между двумя последовательными обращениями к одному и тому же блоку памяти. Эта характеристика (вместе с форматом обращения) определяет быстродействие вычислительной машины.

Важной характеристикой оперативного запоминающего устройства, определяющей удобство работы с машиной и возможности конкретной ЭВМ

задач, является емкостью; в современных ПЭВМ она находится обычно в диапазоне от 4 до 32 Мбайт.

Устройства управления внешними устройствами. Они необходимы для выполнения вспомогательных функций управления, характерных для конкретного типа устройств и не связанных непосредственно с передачей данных. Это может быть, например, расшифровка команды ввода-вывода информации и выработка сигналов, управляющих выполнением конкретной операции внешним устройством: подвод магнитных головок к дорожке диска и т.п. Одно устройство управления может управлять работой одного или нескольких внешних устройств данного типа. Обычно групповые устройства управления работают с быстродействующими устройствами внешней памяти, а каждое "медленное" устройство снабжается отдельными устройствами управления.

Вычислительная техника и программирование. Учебное пособие. Ч. 1. С.22-23.

ВАРИАНТ – 13

Аппаратура устройства управления либо входит в состав соответствующего устройства (обычно это "медленные" устройства, например, принтеры), либо ее изготавливают в виде самостоятельного блока (устройства управления быстрыми устройствами внешней памяти - магнитными дисками).

Связь внешних устройств и их устройств управления с процессорами осуществляется с помощью магистралей - наборов электрических линий (шин) и электронных схем, формирующих проходящие по шинам сигналы. Эта система сопряжения, называемая интерфейсом, организована так, что для включения любого внешнего устройства в вычислительную систему достаточно соединить стандартные электрические разъемы устройства и магистрали.

Такая простота включения внешних устройств в состав вычислительных систем достигается благодаря следующим особенностям интерфейса:

-стандартному формату данных и управляющих сигналов, которыми внешнее устройство обменивается с процессором (специфика внешнего устройства учитывается в нем самом или в его устройстве управления);

-стандартному формату команд для всех внешних устройств - для процессора внешние устройства различаются только адресами (все преобразования команд в управляющие сигналы осуществляются во внешнем устройстве или в его устройстве управления);

-унификация электрических параметров сигналов, передаваемых по всем шинам интерфейса.

При записи магнитные головки являются источником магнитного поля, меняющего состояние носителя, а при считывании - приемником поля остаточной намагниченности ферромагнитного слоя.

Вычислительная техника и программирование. Учебное пособие. Ч. 1. С.23.

ВАРИАНТ – 14

Внешние запоминающие устройства. Во многих случаях всю информацию, связанную с решением задач на ЭВМ, невозможно или нецелесообразно постоянно располагать в оперативном запоминающем устройстве.

В качестве средств памяти для временного или постоянного хранения значительной части программ и данных используются внешние запоминающие устройства, обладающие значительно большей емкостью, чем оперативные. Во внешних запоминающих устройствах хранится, например, основная часть программ операционных систем ЭВМ, подготовленные к выполнению программы пользователей, исходные данные для работы этих программ. Сюда могут выводиться для временного или постоянного хранения результаты вычислений и любая другая информация. Внешние запоминающие устройства в вычислительном процессе непосредственно не участвуют, а хранящаяся в них информация вызывается в оперативное запоминающее устройство (или пересылается из оперативного запоминающего устройства во внешние) по мере необходимости, либо передается на устройства вывода информации. В современных ЭВМ в качестве носителей информации для внешних запоминающих устройств используются в основном диски, на поверхности которых нанесен слой ферромагнитного материала.

Физической основой работы таких устройств является способность ферромагнитных материалов менять под действием магнитного поля магнитное состояние, а после прекращения его действия неограниченно долго сохранять остаточную намагниченность. Запись и считывание информации в этих устройствах осуществляются в процессе взаимного перемещения магнитных головок и носителя.

Вычислительная техника и программирование. Учебное пособие. Ч. 1. С. 23.

ВАРИАНТ - 15

3. СИСТЕМНОЕ ОБЕСПЕЧЕНИЕ ПЭВМ

3.1. Операционная система MS DOS

Операционная система MS DOS до недавнего времени являлась одной из самых распространенных для компьютеров. Эта диалоговая система предназначена для работы с одним пользователем, имеет файловую структуру хранения программ и данных и обеспечивает пользователю удобную форму взаимодействия с техническими средствами ПЭВМ. Семейство операционных систем, объединенных под именем MS DOS, обеспечено огромным набором программ для различных областей человеческой деятельности. В это число входят, в частности, инструментальные средства для разработки системного и прикладного программного обеспечения, разнообразные пакеты прикладных программ, трансляторы для большинства языков программирования.

В состав MS DOS входят три основные подсистемы, содержащиеся в файлах с соответствующими именами:

- программа для организации взаимодействия с базовой системой ввода-вывода (под именем IO.SYS);

- собственно операционная система, организующая взаимодействие с пользователем и его программами (содержит программы поддержки файловой системы, управления обменом информацией с дисками, реализации «встроенных» - т. е. доступных для пользовательских программ, операций). Хранится в файле с именем MSDOS.SYS;

- командный процессор - файл COMMAND.COM, обеспечивающий выполнение команд.

Указанные подсистемы располагаются на магнитном диске, откуда они при необходимости могут быть загружены в оперативную память. При включении компьютера или при перезагрузке системы в оперативную память с диска в первую очередь переписывается компонента операционной системы, называемая программой начальной загрузки.

Вычислительная техника и программирование. Учебное пособие. Ч. 1. С.44.

ВАРИАНТ - 16

Получив управление, программа MS DOS просматривает оглавление диска, с которого сама была загружена, и проверяет, являются ли первые два файла файлами IO.SYS и MSDOS.SYS. Если это не так, то программа выводит на экран сообщение о невозможности осуществить загрузку, поскольку диск является «несистемным».

Если файлы обнаружены, то обе программы загружаются в память, и управление получает модуль IO.SYS. Компонента этого модуля, называемая программой инициализации, проверяет состояние и состав оборудования данной ПЭВМ, подготавливает к работе операционную систему и подключенные к машине устройства (загружая их драйверы - системные программы для управления работой внешних устройств) и т.д. Работа программы инициализации завершается выполнением настройки адресов ядра MS DOS (часть программ файла MSDOS.SYS, которые будут находиться в оперативной памяти в течение всего времени работы машины) и передачей этому ядру управления работой ПЭВМ.

Программы, входящие в ядро, инициализируют внутренние рабочие таблицы системы, создают управляющие таблицы (эти таблицы позволяют настроить работу операционной системы с данной конфигурацией технических и программных средств и пользователь с ними в явном виде не взаимодействует и может не знать об их существовании) и возвращают управление модулю взаимодействия с базовой системой ввода-вывода (модуль IO.SYS).

Вычислительная техника и программирование. Учебное пособие. Ч. 1. С.44.

ВАРИАНТ – 17

При минимальной конфигурации в состав машины входит один накопитель на гибком магнитном диске - НГМД (он получает логическое имя А). При максимальной конфигурации в состав ПЭВМ включаются два НГМД (сейчас они, как правило, оба работают с дисками 3,5 дюйма) и один - два накопителя большой емкости (на несменяемых «жестких» дисках). В последнем случае имена дисков назначаются обычно по следующему правилу:

- НГМД на диске 3,5 дюйма получают логические имена А: и В: ;
- накопители на жестком диске получают логические имена С: , D: и т.д.

Современные накопители на жестком диске имеет большую емкость, и часто их пространство памяти разделяют на несколько логических дисков с именами С:, D:, E: и т.д.

При загрузке, после включения машины, или перезагрузке, в процессе работы, процессор сначала ищет системные файлы на устройстве А:. Если в кармане этого устройства диск отсутствует или карман не закрыт, машина обращается к диску с логическим именем С:. В машинах, оборудованных жестким диском, системные файлы хранятся именно на этом логическом диске, поэтому, если нет особых причин для загрузки системы с диска А:, то необходимо проследить, чтобы при включении ПЭВМ или перезагрузке карман А: был пустым, а запирающее его устройство, если оно есть, открыто.

Когда процесс начальной загрузки завершён, пользователь получает доступ к ресурсам операционной системы, сосредоточенным в её резидентных программах - ядре и командном процессоре.

Вычислительная техника и программирование. Учебное пособие. Ч. 1. С.45

ВАРИАНТ – 18

Ядро системы обеспечивает файловую организацию размещения информации на магнитных дисках, управляет работой дисководов, распределяет физическое пространство носителей информации, создает соответствующие справочники и работает с ними. Командный процессор организует взаимодействие пользователей с системой на языке команд MS DOS. Процессор анализирует введенные пользователем с клавиатуры команды и, если они оказываются допустимыми для данной версии системы, выполняет их непосредственно (если они адресованы к резидентным программам) либо загружает в оперативную память соответствующую введенной команде программу и передает ей управление (так называемые внешние команды).

В качестве встроенных (резидентных) оформляются команды, реализующие возможности системы, к которым пользователи вынуждены обращаться особенно часто. Благодаря резидентности в памяти реализующих такие

команды программ, процессор выполняет их сразу после ввода, не обращаясь к дополнительным ресурсам системы.

При выполнении внешних команд командный процессор предварительно обращается к магнитному диску, загружая хранящуюся там в виде файла программу реализации данной команды в оперативную память. Очевидно, что список внешних команд, в отличие от списка внутренних команд, не является фиксированным и может дополняться пользователями по мере разработки ими новых программ.

Вычислительная техника и программирование. Учебное пособие. Ч. 1. С.45.

ВАРИАНТ – 19

Основным способом ввода необходимых команд является набор этих команд на экране дисплея с помощью клавиатуры ЭВМ. Оговорим сразу правило, согласно которому любая командная строка MS DOS считается командным процессором завершённой только после получения им сигналов «ввод» или «возврат каретки», которые генерируются в результате нажатия пользователем клавиш [Enter] или [Return] соответственно. До нажатия этих клавиш набираемый на экране текст команды никак не воспринимается и пользователь имеет возможность менять его необходимым образом (например, при обнаружении ошибок в тексте команды).

После набора и ввода команды (часто это просто набор на экране имени этой команды и нажатие клавиш Enter или Return) командный процессор проверяет по внутренним таблицам, не входит ли она в число внутренних. Если команда к внутренним не относится, процессор просматривает оглавление «текущего» диска (т.е. диска, с которым работает в данный момент) для поиска программы с соответствующим именем.

Если программный файл с именем, соответствующим введенной команде, на диске есть, то программа загружается в оперативную память и получает управление (т.е. начинает выполняться и получает доступ к необходимым ей ресурсам программных и технических средств). Если необходимого файла на диске нет, то пользователь увидит на экране сообщение об ошибке вида

Bad command or file name либо текст "Неверное имя команды или файла", если Вы работаете с "русифицированной" версией системы.

Вычислительная техника и программирование. Учебное пособие. Ч. 1. С.45-46.

ВАРИАНТ – 20

В MS DOS используются ещё два способа ввода команд управления работой программ. Первый из них является расширением возможностей непосредственного ввода и заключается во включении списка необходимых

пользователю команд системы в так называемый командный файл. В состав такого файла могут входить как обычные команды MS DOS, так и специальные команды языка командных файлов, позволяющие управлять порядком (последовательностью) выполнения входящих в такой файл внутренних и внешних команд операционной системы.

Благодаря этому можно создавать достаточно сложные структуры, позволяющие автоматизировать выполнение необходимых пользователю последовательностей действий и избавляющие его от необходимости вводить соответствующие наборы команд вручную. Для запуска такого командного файла пользователю достаточно указать его имя в командной строке системы, т.е. инициировать его работу так же, как это делается при запуске обычных команд MS DOS.

Второй способ связан с развитием так называемых операционных оболочек - специальных программных средств упрощения взаимодействия пользователя с программными и аппаратными средствами современных ПЭВМ. Основная особенность этих средств заключается в том, что пользователь, войдя в такую оболочку, запускает необходимые ему действия не путем ввода команд, а просто выбирает их из предлагаемого ему набора, содержащегося в выводимом на экран меню.

Вычислительная техника и программирование. Учебное пособие. Ч. 1. С.46

ВАРИАНТ - 21

Начало работы с операционной системой

Для того чтобы начать работу с компьютером, необходимо загрузить операционную систему в оперативную память машины. Когда пользователь включает машину, она, благодаря наличию в ее памяти постоянных (защитных) программ, осуществляет проверку собственных устройств, а затем пытается загрузить в оперативную память с магнитного диска первые компоненты операционной системы.

Если поиск и загрузка компонент системы прошли успешно, она обращается к диску еще раз за дополнительными инструкциями, которые размещаются в файлах CONFIG.SYS и AUTOEXEC.BAT. Будучи загруженной, операционная система сообщает машине всю необходимую для ее дальнейшей работы информацию и определяет значения большинства клавиш клавиатуры, после чего они становятся пригодными для задания соответствующих действий.

При наличии в составе ПЭВМ жесткого диска файлы операционной системы находятся на этом диске и загружаются с него автоматически при включении машины. При необходимости перезагрузки (например, при «зависании» системы, когда она перестает реагировать на команды пользователя) следует одновременно нажать на клавиатуре клавиши Ctrl, Alt, и Del или кнопку RESET, обычно расположенную на передней панели компьютера. Указанным

сочетанием клавиш можно пользоваться и для перезагрузки системы с гибкого магнитного диска, который должен быть предварительно вставлен в карман А:.

Вычислительная техника и программирование. Учебное пособие. Ч. 1. С.46-47.

ВАРИАНТ – 22

При обращениях системы к магнитным дискам слышен характерный звук, связанный с движением магнитных головок, и видно свечение соответствующих сигнальных светодиодов, расположенных на передней панели машины. Если магнитный диск не содержит системных файлов или попытка загрузки окончилась неудачно по другим причинам, на экран будет выведено сообщение «Non-System disk or disk error. Replace and strike any key when ready» с просьбой заменить диск и нажать любую клавишу клавиатуры. При появлении такого сообщения следует обратиться к системному программисту, который устранит причину, препятствующую загрузке, и поможет начать работу с системой.

Если загрузка завершилась успешно, на экран будет выведен ряд сообщений справочного характера, которые для начинающего пользователя интереса не представляют. Список сообщений может оканчиваться просьбой ввести дату и время для их установки в системе на период работы пользователя с ней. В тексте запроса содержится форма, в которой следует ввести эти данные. Если программы пользователя не используют эти данные и его не интересует точное текущее время, в ответ на оба запроса необходимо нажать клавишу RETURN.

При вводе содержательных ответов, в случае ошибок при наборе текста ответов, следует пользоваться клавишей [Backspace] для удаления неверно набранных символов.

Отвечив на запросы системы тем или иным образом, пользователь «входит в систему», т.е. получает доступ к ее ресурсам для решения необходимых ему задач.

Вычислительная техника и программирование. Учебное пособие. Ч. 1. С.47.

ВАРИАНТ – 23

О входе в систему свидетельствует появление на экране «промпта» системы, который обычно представлен парой символов вида *\<> где вместо символа * размещается буква латинского алфавита - логическое имя привода, с которого была загружена операционная система. Например, при загрузке с жесткого диска промпт будет иметь вид C:\>, а при загрузке с гибкого диска - A:\>. При этом, если пользователь не перейдет к работе с другим приводом, все его файлы будут по умолчанию записываться на этот (текущий) диск.

Строка, содержащая промпт, называется командной строкой, поскольку именно в ней пользователю следует вводить команды, инициирующие

желаемые действия. В этой строке, кроме промпта, после символа «>» виден также курсор - указатель места на экране, в котором появляются вводимые пользователем с клавиатуры символы. Курсор обычно имеет вид пульсирующей (мигающей) линии подчеркивания, которая перемещается вправо по мере ввода символов и влево (к началу строки) при их удалении.

Для прекращения работы с машиной в операционной системе MS DOS не предусмотрено специальной команды - достаточно просто выключить питание. Однако, во избежание потерь информации, прежде чем это сделать, необходимо убедиться в том, что машина не выполняет какую-либо программу (об этом свидетельствует наличие на экране промпта), извлечь гибкий магнитный диск и оставить открытым карман этого привода.

Вычислительная техника и программирование. Учебное пособие. Ч. 1. С.47-48.

ВАРИАНТ – 24

3.1.1. Устройства памяти на магнитных дисках

Кроме программ операционной системы и пакетов фирменных прикладных программ (таких, как текстовые редакторы, трансляторы языков программирования и т.д.) на дисках могут храниться различного рода данные. Пользователям, в частности, необходимо хранить на этих носителях информации результаты своих разработок либо загружать в оперативную память для выполнения различного рода программы. Поэтому можно рассматривать диски как частный случай устройств ввода-вывода.

Понятие диск обычно относится к одной из четырех различных форм хранения данных: гибкие диски (дискеты), жёсткие (несменяемые) диски и оптические (лазерные).

Гибкие диски. Персональный компьютер может работать с двумя типами сменных дисков размером 5,25 (сегодня практически не используются) и 3,5 дюйма. Информационная емкость этих носителей зависит от плотности записи, достигнутой в устройстве, работающем с диском. Плотность записи, обеспечиваемая приводом, зависит от количества дорожек, которые он может создать или прочесть на дискете. Приводы высокой плотности создают 80 дорожек на дюйме физической поверхности носителя. По этим причинам, прежде чем можно будет использовать новый диск, его следует подготовить в соответствии с принятым в MS DOS форматом хранения данных (отформатировать).

Эта операция осуществляется с помощью обслуживающей программы (их называют утилитами) FORMAT. С помощью этой программы можно переформатировать и уже бывшую в употреблении дискету, однако при этом вся хранившаяся на ней информация будет безвозвратно утеряна.

Вычислительная техника и программирование. Учебное пособие. Ч. 1. С.48.

ВАРИАНТ – 25

Жесткие (несменяемые) диски. Емкость таких дисков (сегодня) измеряется в Гигабайтах (1Гб = 1000Мгб), поэтому ПЭВМ, оборудованные такими устройствами, обладают значительно большими возможностями для хранения самой разнообразной информации.

Как и дискеты, такие диски перед первоначальным использованием должны быть отформатированы (этот процесс здесь не рассматривается, поскольку пользователь будет работать с уже подготовленным диском, а неумелое обращение с соответствующей утилитой может сделать жесткий диск непригодным для работы с ним).

При форматировании магнитный носитель информации разделяется на дорожки и сектора, что позволяет использовать диск в любой операционной системе. Одновременно, в процессе физического форматирования, утилита отыскивает и помечает сбойные (непригодные для использования) участки носителя информации, исключая их тем самым из последующего использования. В процессе форматирования на физическом пространстве диска можно создать до четырех системных разделов, которые становятся как бы самостоятельными физическими носителями (подобно отдельным дисковым приводам).

Каждый раздел может быть выделен и использован для работы с отдельной операционной системой, однако первый из них должен быть «загрузочным», т.е. содержать программную поддержку для осуществления первичной загрузки MS DOS. Именно этот раздел на первом жестком диске всегда получает логическое имя С:, а первый раздел на втором фиксированном диске (организованном на том же физическом носителе) логическое имя D:.

Вычислительная техника и программирование. Учебное пособие. Ч. 1. С.48.

ВАРИАНТ - 26

3.2. ОПЕРАЦИОННАЯ ОБОЛОЧКА NORTON COMMANDER

Если Вы уже знакомы с операционной системой MS DOS, то, возможно, обратили внимание на то, что работа с ее программами состоит из некоторого набора действий, повторяющихся в различных комбинациях и с различной частотой в зависимости от содержания решаемой задачи. В этот набор, в частности, входят такие действия:

- ввод команд операционной системы, обеспечивающих выполнение некоторых программ, "стандартных" для данной версии операционной системы, "фирменных" программ, разработанных для конкретных приложений, либо программ, созданных сами пользователем,
- работа с файлами (создание файлов, организация их хранения на магнитных носителях, поиск и просмотр файлов, их модернизация или уничтожение и т д.);

- взаимодействие с внешними устройствами, такими как магнитные диски для хранения файлов, дисплеи, печатающие устройства для создания твердых копий файлов (принтеры).

Для выполнения указанных действий пользователю необходимо помнить значительное количество команд операционной системы и точно соблюдать их формат (т.е. вид служебных слов, характерных для каждой команды, порядок ввода их параметров, например, имен файлов, а также так называемых опций - наборов символов, уточняющих особенности выполнения данной команды).

Такой порядок взаимодействия с персональной ЭВМ иногда требует обращения к соответствующей документации даже у профессиональных пользователей и, естественно, является основной проблемой для лиц, не имеющих достаточного опыта работ с операционной системой.

Вычислительная техника и программирование. Учебное пособие. Ч. 1. С.75.

ВАРИАНТ - 27

Для упрощения работы с операционной системой и другими программными средствами создаются так называемые "операционные оболочки" - наборы (пакеты) программ, позволяющие сделать работу с ПЭВМ более удобной благодаря автоматизации некоторых процессов выдачи заданий операционной системе, сводящей задание сложной последовательности действий к нажатию одной-двух клавиш клавиатуры, а также придания этой работе максимальной наглядности за счет широкого использования экрана дисплея для информирования пользователя о текущем состоянии системы и набора подсказок (меню) о способах реализации предполагаемых действий.

Один из такого рода пакетов - "Norton Commander" (будем далее сокращенно обозначать его "NC"), предназначенный для упрощения работы с операционной системой MS DOS. Пакет NC является мощным программным средством, предоставляющим пользователю многочисленные удобства как в настройке самого пакета в соответствии с потребностями и вкусами пользователя, так и при решении перечисленных выше задач по вводу команд MS DOS, организации работы с файлами и внешними устройствами ПЭВМ.

Поскольку некоторые возможности NC используются сравнительно редко, а некоторые при неумелом обращении могут привести к разрушению информации как данного, так и других пользователей (и даже нарушению работы самой операционной системы), в данном пособии рассмотрено только некоторое подмножество функций пакета, вполне достаточное, однако, для организации взаимодействия пользователя с MS DOS.

Вычислительная техника и программирование. Учебное пособие. Ч. 1. С.75.

ВАРИАНТ - 28

3.3.1.1. Windows - объектно-ориентированная операционная система (ОС)

Основу программного обеспечения компьютера составляет операционная система - набор программ, обеспечивающих взаимодействие пользователя с техническими средствами вычислительной машины. Одна из наиболее распространенных систем такого рода - MS DOS, однако при работе с ней требуется вводить команды с помощью клавиатуры, точно соблюдая их формат, что создает определенные неудобства и ограничивает круг пользователей.

Для упрощения работы с операционной системой создаются операционные оболочки, например, такие как Norton Commander (NC). Они позволяют вместо набора команд использовать соответствующие клавиши (или их комбинации), а экранный курсор с помощью клавиатуры позволяет осуществлять выбор нужного объекта (файла или директории) на одной из двух панелей. Так обеспечивается визуализация выполняемых операций, которые становятся более наглядными и простыми для понимания и применения.

Однако NC работает в основном в текстовом режиме, что существенно сужает графические возможности визуализации. Кроме того, по-прежнему пользователь в первую очередь имел дело с процедурой обработки документа, а сам документ играл вспомогательную роль.

Уже первые версии Windows (например, Windows 3.1), несмотря на то использовали в своей работе DOS, настолько расширили возможности DOS и видоизменили интерфейс пользователя, что фактически стали графической операционной средой.

Вычислительная техника и программирование. Учебное пособие. Ч. 1. С.92.

ВАРИАНТ – 29

3.3.1.1. Windows - объектно-ориентированная операционная система (ОС)

В основе Windows лежит концепция визуального интерфейса. Это значит, что все графические возможности компьютера должны использоваться для организации простого и эффективного взаимодействия человека с программными средствами. Отметим следующее свойство графических систем: для работы с ними требуется новое устройство ввода данных - манипулятор мышь. Это вызвано тем, что на экране нет строго фиксированных строк и столбцов, в которых размещаются символы и вдоль которых перемещается курсор с помощью клавиш управления курсором.

Графические управляющие элементы и обрабатываемая графическая информация могут располагаться произвольным образом. При перемещении мыши по специальному коврику по экрану синхронно перемещается курсор. Его форма может быть различной и зависит от текущей ситуации, а используется обычно он как указатель. В частности, для активизации какого-

либо управляющего элемента нужно подвести к нему курсор и нажать на кнопку мыши.

Такой подход позволил осуществить качественный переход от процедурных к объектно-ориентированным операционным системам. На первое место выдвинулся объект, а не процедура, команда, которая его обрабатывает.

Например, если в ОС MS DOS для удаления файла пользователь должен был запускать процедуру DEL удаления файла и явно указать его имя, в системах, которые работают под управлением Windows, для удаления файла достаточно схватить его мышью и перенести на изображение мусорной корзины. Для того чтобы запустить программу, достаточно щелкнуть мышью на ее изображении.

Вычислительная техника и программирование. Учебное пособие. Ч. 1. С.92.

ВАРИАНТ - 30

3.3.1.2. Версии Windows

Группы однотипных версий ОС часто обозначают как Windows 3*. Windows 9*. Например, под последним именем понимают Windows 95 и Windows 98.

Параллельно с ними фирмой Microsoft создаются ОС серии Windows NT, главная особенность которых заключается в том, что это мощные профессиональные операционные системы, в которых большое внимание уделено вопросам безопасности, надёжности информации, защите данных, работе с сетями. Так, Windows NT-4 имеет практически такой же пользовательский интерфейс и аналогичные приёмы работы, что Windows 95, но свойственные Windows NT богатые специфические возможности позволяют использовать её в банках, солидных компаниях.

Каждая новая версия ОС, кроме принципиальных отличий, включает дополнительные программы, которые увеличивают возможности и улучшают сервис для продуктивного использования компьютера. Соответственно возрастают требования к его аппаратному обеспечению, оперативной памяти, объёму жёсткого диска, тактовой частоте и т. д.

Новый шаг в развитии ОС Windows сделан в версиях Windows 98 и Windows NT-5. В отличие от большинства операционных систем для персональных компьютеров, они с самого начала создавались для работы в глобальных сетях. Так, Windows 98 - это симбиоз операционной системы Windows 95 и средств доступа к Internet. Именно это сочетание, которое часто называют *интеграцией Web*, даёт возможность не только выполнять самые обычные компьютерные задачи, но и легко получать требуемую информацию по Internet.

Вычислительная техника и программирование. Учебное пособие. Ч. 1. С.92-93.

Зразок титульного аркушу

Індивідуальне завдання
(переклад наукового тексту українською мовою)
з дисципліни «Українська мова (за професійним спрямуванням)»
студента(ки) академічної групи _____

(прізвище та по-батькові)

Перевірила:
ст.викл. Кантаржи Н.І.

Оцінка ECTS _____

Одеса – 20 ____

5. Організація поточного та підсумкового контролю знань студентів

Визначення рівня набутих студентом знань, вмінь та навичок з нормативної дисципліни «Українська мова (за професійним спрямуванням)» здійснюється за допомогою модульно-кредитної системи організації навчального процесу, що є інструментом активізації навчальної діяльності та стимулювання самостійної роботи студента протягом всього семестру.

Методика модульного контролю з дисципліни «Українська мова (за професійним спрямуванням)» розроблена у відповідності з Положеннями, що регламентують організацію контролю самостійної та індивідуальної роботи, проведення підсумкового контролю знань студентів ОДЕКУ.

У результаті вивчення лекційних модулів у студентів мають бути сформовані наступні базові знання:

ЗМ-ЛЗ:

- Основні умови ефективного мовленнєвого спілкування, композицію публічного виступу.
- Прийоми мислення, вимоги до мовлення і мислення, як правильно читати й осмислювати прочитане.
- Сутність, види, завдання етики ділового спілкування, етичні норми та нормативи.
- Основні функції, рівні ділового спілкування, міжособові стосунки.
- Основні правила українського правопису.
- Синтаксичні аспекти професійного мовлення, основні форми викладу матеріалу, структуру речень і словосполучень, труднощі узгодження підмета з присудком.
- Призначення, кваліфікацію документів, вимоги до складання та оформлення різних видів документів та правила їх оформлення.

У результаті вивчення **ЗМ-П2** студенти повинні надбати такі **базові уміння**:

- Орієнтуватися у термінологічному комплексі, що стосується обраного майбутнього фаху.
- Аналізувати специфіку термінів.
- Дотримуватися національних стандартів щодо системи термінів.
- Знатися на тенденціях термінотворення.
- Аналізувати тексти наукового стилю.
- Скорочувати текст, складати план, конспект, реферат.
- Робити необхідні записи, виписки відповідно до поставленої мети.
- Створювати навчально-наукові тексти в жанрах, які відповідають професійній підготовці.
- Перекладати письмово фахові тести з російської мови українською.
- Вдало добирати синоніми, і застосовувати основні коректурні знаки для виправлення текстового оригіналу.
- Послугуватися різними типами словників під час перекладу та редагування.
- Дотримуватися норм сучасної української літературної мови.

В університеті використовується модульна форма контролю виконання завдань для самостійної та індивідуальної роботи студентів.

3 курс V семестр

Поточний модульний контроль з дисципліни «Українська мова (за професійним спрямуванням)» передбачений одним лекційним змістовним модулем програми (ЗМ-Л3), одним практичним змістовним модулем (ЗМ-П2) та модулем індивідуального завдання (ЗМ-І3).

У відповідності з програмою модульного контролю поточних та підсумкових знань студентів з нормативної дисципліни «Українська мова (за професійним спрямуванням)» до модулів відносяться: у теоретичному курсі – окремі розділи (теми лекцій), на практичних заняттях – теми практичних занять.

Формами контролю рівня засвоєння змісту модуля є: усні опитування (УО), конспект по темах з дисципліни (КТ), тестування (ТР), виконання завдання біля

дошки (КЗ), виконання типового домашнього завдання (ДЗ), виконання індивідуального завдання (ІЗ), модульна тестова контрольна робота (КР).

Теоретична частина модулів складається з усного опитування (УО), наявності відповідного конспекту по темах дисципліни (КТ).

Практична частина модуля складається з усного опитування (УО), тестування (ТР), виконання завдання біля дошки (КЗ), виконання типового домашнього завдання (ДЗ) та модульної тестової контрольної роботи (КР).

Індивідуальне завдання входить до складу практичного змістовного модуля і проводиться у формі перекладу індивідуального тексту (професійного тексту за фахом) з іноземної мови (ВЗ).

Взагалі на дисципліну «Українська мова (за професійним спрямуванням)» відведено **100 балів**, де:

- опрацювання студентом матеріалу кожної теми лекційного заняття з відповідним усним опитуванням (УО) оцінюється у 5 балів (**загалом: $5*2=10$ балів**);

- написання конспекту по темах дисципліни, які винесені на СРС (КТ) **оцінюється у 10 балів**;

- робота на кожному практичному занятті через усне опитування максимально оцінюється в 2 бали (**загалом: $5*2=10$ балів**);

- тестування (ТР), контрольна робота яка складається з 3-х тестових запитань з однієї певної теми оцінюється у **15 балів (загалом: $5*3=15$ балів)**;

- виконання типового домашнього завдання (ДЗ) оцінюється в 5 балів (**загалом – $5*2=10$ балів**);

- виконання завдання біля дошки (КЗ) оцінюється у 5 балів (**загалом: $5*5=25$ балів**);

- письмова модульна тестова контрольна робота (КР) оцінюється у **10 балів**;

- переклад індивідуального тексту (ВЗ) (наукового тексту за фахом) з іноземної мови **оцінюється у 10 балів**.

Розподіл кількості балів за змістовними модулями з дисципліни «Українська мова (за професійним спрямуванням)»

Максимальна кількість балів з дисципліни «Українська мова (за професійним спрямуванням)» - **100 балів**, з них:

ЗМ-ЛЗ – 20 балів (за рахунок опрацювання студентом матеріалу кожного лекційного заняття з відповідним усним опитуванням (УО) та написання конспекту по темах дисципліни, які винесені на СРС (КТ)).

ЗМ-ПЗ – 70 балів (за рахунок опрацювання студентом матеріалу з відповідним усним опитуванням (УО), тестування (ТР), виконання типового домашнього завдання (ДЗ), виконання завдання біля дошки (КЗ), письмової модульної тестової контрольної роботи (КР)).

ВЗ – 10 балів (переклад індивідуального тексту (наукового тексту за фахом) з іноземної мови).

Підсумковий модульний контроль здійснюється після опанування студентом змісту певного модуля. Формами підсумкового модульного контролю СРС студентів є:

1) **ЗМ-ЛЗ** - підсумкова оцінка за змістовний модуль складається із суми оцінок з кожної форми описаної в таблиці програми лекційного модуля **(загалом – 20 балів)**.

2) **ЗМ-П2** – підсумкова оцінка за змістовний модуль складається із суми оцінок з кожної форми описаної в таблиці програми практичного модуля **(загалом – 70 бали)**.

3) Переклад індивідуального тексту з іноземної мови (ВЗ) оцінюється на основі: правильно дібравши еквіваленти загально вживаних лексем російської мови, перекладу дослівно усталених словосполук, правильного використання фразеологічних сполучень, правильного розрізнення назв дій (процесів) і назв наслідків дії (процесу), узгодження речення перевіряючи його завершеність, використання словників різних типів і призначення, насамперед ті словники, у яких подано розгорнуту семантичну, стилістичну й граматичну характеристики вміщеної лексики й фразеології, наведено численні приклади (ілюстрації) слововживання й словосполучення, різноманітні словники та довідники які дають уявлення про новітні та спеціальні видання, коли виникають труднощі з перекладом або написанням певного слова (терміна), **(загалом 10 балів)**.

Виявлені помилки в тексті ІЗ позначають так:

• **орфографічні, пунктуаційні та граматичні** помилки на вивчені вже правила підкреслюють горизонтальною рисою й на березі в цьому ж рядку вказують тип помилки (**І – орфографічна, v – пунктуаційна, г – граматична**), помилки на ще не вивчені правила виправляють, перекреслюючи їх скісною рисою (/) й надписуючи потрібну літеру чи розділовий знак, вказують на березі тип помилки, проте її не враховують при остаточному визначенні оцінки.

• **лексичні** (неточність у слововживанні, тавтологія, росіянізми тощо), **стилістичні** (стильова невідповідність дібраних мовних засобів, одноманітність дібраних мовних засобів тощо) та **змістові помилки** (логічні - втрата послідовності викладу, неправильний поділ тексту на абзаци, фактичні - неправильно вказано дату, власну назву тощо) підкреслюють горизонтальною хвилястою рисою й на березі в цьому ж рядку вказують тип помилки (**л - лексична, с - стилістична, з - змістова помилки**).

Інтегральна оцінка поточного контролю знань та вмінь студентів з навчальної дисципліни «Українська мова (за професійним спрямуванням)» денної форми навчання складається з оцінок, отриманих за двома модулями, в тому числі індивідуальної роботи студента, і є підставою для допуску до семестрового контролюючого заходу – **іспиту**.

Формою підсумкового семестрового контролюючого заходу з нормативної початкової дисципліни «Українська мова (за професійним спрямуванням)» є **письмовий іспит**, який проводиться в період заліково-екзаменаційної сесії. Під час іспиту перевіряється засвоєння студентом теоретичного та практичного матеріалу (знань, вмінь та навичок, що зазначені у навчальній робочій програмі

дисципліни).

Екзаменаційні білети з дисципліни «Українська мова (за професійним спрямуванням)» складаються з тестових завдань закритого типу, які потребують від студента вибору правильних відповідей з чотирьох запропонованих у запитанні. Тестові питання кожного екзаменаційного білету формуються за переліком сформованих у навчальній дисципліні знань (у першу чергу базові компоненти), а їх загальна кількість складає 20 завдань. Повна правильна відповідь на 1-е тестове завдання оцінюється у **5 балів**. Оцінка успішності виконання студентом цього заходу здійснюється у формі кількісної оцінки (бал успішності) та максимально складає **100 балів**.

Перехід від кількісної оцінки до якісної оцінки здійснюється за 4-х бальною системою відповідно до наступної шкали - **за правильну відповідь: на 18-20 тестів (90-100%) – «відмінно»; на 15-17 тестів (74-89%) – «добре»; на 12-14 тестів (60-73%) – «задовільно»; на менш ніж 12 тестів (<60%) – «незадовільно».**

Питання про допуск до семестрового іспиту розглядається тільки за умови, якщо студент виконав всі види робіт, передбачені робочою навчальною програмою і набрав за модульною системою суму балів **не менше 50% від максимально можливої за практичну частину (40 балів)**. В іншому випадку студент вважається таким, що не виконав навчального плану дисципліни і не допускається до іспиту.

Загальна кількісна оцінка, що отримує студент за підсумками вивчення нормативної навчальної дисципліни «Українська мова (за професійним спрямуванням)» (загальний бал успішності) є **усередненою** між кількісною оцінкою поточних контролюючих заходів та кількісною оцінкою семестрового контролюючого заходу – іспиту. Якщо студент за підсумками іспиту отримав загальну кількісну оцінку менше 50% (від максимально можливої на екзамені), то загальний бал успішності має дорівнювати балу успішності на іспиті.

Шкала відповідності оцінок за національною системою та системою ЄКТС

За шкалою ECTS	За національною системою		Бал успішності
	для іспиту	критерії	
A	5 (відмінно)	Відмінно – блискуча робота з незначними помилками	90–100
B	4 (добре)	Дуже добре – вище середнього стандарту, але з деякими поширеними помилками	82–89,9
C	4 (добре)	Добре – загалом добра робота, але з помітними помилками	74–81,9
D	3 (задовільно)	Задовільно - пристойно, але із значними помилками	64–73,9

Е	3 (задовільно)	Достатньо – задовольняє мінімальним вимогам	60–63,9
FX	2 (незадовільно)	Не прийнято – з можливістю перескладання	35–59,9
F	2 (незадовільно)	Не прийнято з обов'язковим повторним курсом	1–34,9

6. Список рекомендованої літератури та навчально-методичного забезпечення

6.1 Основна література:

1. Паламар Л.М., Кацавець І.М. Мова ділових паперів. – Київ, «Либідь», 1995. – 192с.
2. Паламар Л.М., Бех А.О. Практичний курс української мови. – К.: Либідь, 1993. – 208с.
3. Глущик С.В., Дияк О.В., Шевчук С.В., Сучасні ділові папери. - Київ, Видавництво АСК, 2003. – 400с.
4. Шевчук С.В. Ділове мовлення для державних службовців: Навчальний посібник. — К.: Арій, 2008. — 424 с.
5. Шевчук С.В., Кабиш О.О. Практикум з українського ділового мовлення: Навчальний посібник. — К.: Арій, 2009. - 512 с.
6. Пентилюк М.І., Маруніч І.І., Гайдаєнко І.В. Ділове спілкування та культура мовлення. Навч.посіб. – К.: Центр учбової літератури, 2011. – 224с. (ч/з)
7. Шевчук С.В., Клименко І.В. Українська мова за професійним спрямуванням: Підручник. – 2-ге вид., виправл. і доповн. – К.: Алерта, 2011. – 696с. (електронний варіант)

6.2 Додаткова література:

1. Сербов М.Г., Троян А.О. Географічні назви, правила та диктанти. – Одеса, ОДЕКУ, 2004. – 119с.
2. Троян А.О. Етика і культура ділового професійного спрямування. Методичні вказівки. – ОДЕКУ, 2005 р. – 30с.
3. Троян А.О. Усна форма професійного ділового спілкування. Методичні вказівки. – ОДЕКУ, 2006. – 22с.
4. Троян А.О. Найтипівіші наукові тексти. Методичні вказівки з дисципліни «Українська мова (за професійним спрямуванням)». – Одеса, ОДЕКУ, 2008. – 28с.
5. Троян А.О. Тексти за професійним спрямуванням та завдання до них з дисципліни «Українська мова (за професійним спрямуванням)». Методичні вказівки. – Одеса, ОДЕКУ, 2012. – 20с.

6. Агенідзе Е.А., Русско-украинский и украинско-русский словарь компьютерных терминов.-Одесса, «Компас», 2005. – 26с.
7. Агенідзе Е.А. Типові ділові папери та тестові завдання до них. Методичні вказівки. – Одеса, “Екологія”, 2008. – 70с.
8. Агенідзе Е.А., Джой Т.В. Переклад текстів за фахом. Методичні вказівки. – Одеса, ОДЕКУ, 2010.- 40с.
9. Агенідзе Е.А., Джой Т.В. Переклад текстів за фахом. Методичні вказівки. – Одеса, ОДЕКУ, 2012.- 44с.
10. Косенко Н.Я., Вакуленко Т.М. Сучасне ділове мовлення: Навчальний посібник для ВНЗ. – Х.: ВД «ШКОЛА», 2010. – 416с.
11. Погиба Л.Г. Складання ділових паперів. Практикум. – Київ, Либідь, 2002. – 237с.

6.3 Словники:

1. Великий зведений орфографічний словник сучасної української лексики./ Укл. і гол.ред. В.Т. Бусел. – К.: Ірпінь: ВТФ “Перун”, 2003.- 896с.
2. Великий тлумачний словник сучасної української мови./ Укл. і гол.ред. В.Т. Бусел. – К.: Ірпінь: ВТФ “Перун”, 2007.- 1736с.
3. Головащук І.С. Українське літературне слововживання: Словник-довідник. – К., 1995.
4. Головащук І.С. Російсько-український словник сталих словосполучень. – К., 2001.
5. Гринчишин Д.Г. та ін.. Словник - довідник з культури української мови. – Львів: Фенікс, 1996.
6. Шевчук С.В. Російсько-український словник ділового мовлення = Русско-украинский словарь деловой речи. – К.: Вища школа, 2008. – 487с.

1.4 Інформаційні ресурси:

1. www.library-odeku.16mb.com
2. www.litopys.org.ua
3. www.mova.info
4. www.novamova.com.ua
5. www.pereklad.kiev.ua
6. www.pravopys.net

7. Перелік питань до підсумкового семестрового контролю з дисципліни «Українська мова (за професійним спрямуванням)»

1. Державна мова — мова професійного спілкування. [7, С. 14]
2. Мовне законодавство та мовна політика в Україні. Державна мова в Україні. [7, С. 49-52]
3. Комунікативне призначення мови в професійній сфері. [7, С. 14-15]
4. Професійна мовнокомунікативна компетенція. [7, С. 67-68, 71-72]

5. Поняття національної та літературної мови. Найістотніші ознаки літературної мови. [7, С.15-17, 19-49]
6. Мова і культура мовлення в житті професійного комунікатора. [7, С. 67-68]
7. Комунікативні ознаки культури мови. Типологія мовних норм. [7, С. 68-71]
8. Словники у професійному мовленні. Типи словників. [7, С. 71-72]
9. Соціопсихолінгвістичний аспект культури мови. [7, С. 77]
10. Мовний, мовленнєвий, спілкувальний етикет. Стандартні етикетні ситуації. [7, С. 77-79]
11. Парадигма мовних формул. Вибір мовних одиниць у мовленні. [7, С. 79-80]
12. Функціональні стилі української мови та сфера їх застосування. Основні ознаки функціональних стилів. [7, С. 109-115]
13. Професійна сфера як інтеграція офіційно-ділового, наукового і розмовного стилів. [7, С.115-118]
14. Текст як форма реалізації професійної діяльності. [7, С. 118-122]
15. Сутність спілкування. Спілкування і комунікація. Функції спілкування. [7, С. 149-151]
16. Види, типи і форми професійного спілкування. Основні закони спілкування. [7, С. 151-157]
17. Невербальні компоненти спілкування. Слухання і його роль у комунікації. [7, С. 157-163]
18. Гендерні аспекти спілкування. Стратегії мовленнєвого спілкування. [7, С. 163-164]
19. Поняття ділового спілкування. Стилi та моделі ділового спілкування. [7, С. 164-167]
20. Поняття комунікації, типи комунікацій, перешкоди та бар'єри комунікації. [7, С. 180-182]
21. Поняття про ораторську (риторичну) компетенцію. [7, С. 182-183]
22. Публічний виступ як важливий засіб комунікації переконання. Види публічного мовлення. [7, С. 183-187]
23. Мистецтво аргументації. Мовні засоби переконування. [7, С. 187-190]
24. Комунікативні вимоги до мовної поведінки під час публічного виступу. Техніка і тактика аргументування. Психологічні прийоми впливу на партнера. [7, С. 193-197]
25. Презентація як різновид публічного мовлення. Типи презентацій. Мовленнєві, стилістичні, композиційні і комунікативні принципи презентації. [7, С. 190-193]
26. Індивідуальні та колективні форми фахового спілкування. Функції та види бесід. Співбесіда з роботодавцем. [7, С.213-216]
27. Етикет телефонної розмови. [7, С. 223-228]

28. Наради, збори, перемовини, дискусії як форми колективного обговорення. [7, С. 241-256]
29. Збори як форма прийняття колективного рішення. Нарада. [7, С. 241-256]
30. Дискусія. «Мозковий штурм» як евристична форма, що активізує креативний потенціал співрозмовників під час колективного обговорення проблеми. Технології проведення «мозкового штурму». [7, С. 254-256]
31. Класифікація документів. [7, С. 267-270]
32. Національний стандарт України. Склад реквізитів документів. [7, С. 270-275]
33. Вимоги до змісту та розташування реквізитів. Вимоги до бланків документів. [7, С. 275-293]
34. Оформлювання сторінки. Вимоги до тексту документа. [7, С. 293-300]
35. Документація з кадрово-контрактних питань: резюме, автобіографія, характеристика, рекомендаційний лист, заява, особовий листок з обліку кадрів наказ щодо особового складу, трудова книжка, трудовий договір, контракт, трудова угода. [7, С. 315-350]
36. Довідково-інформаційні документи: прес-реліз, звіт, довідка, службова записка, протокол, витяг з протоколу. [7, С. 361-382]
37. Класифікація листів. Етикет службового листування. [7, С. 391-402]
38. Наукова комунікація як складова фахової діяльності. [7, С. 532-534]
39. Українська термінологія в професійному спілкуванні. [7, С. 513-518]
40. Історія і сучасні проблеми української термінології. [7, С. 518-520]
41. Термін та його ознаки. Термінологія як система. Загальнонаукова, міжгалузева і вузькоспеціальна термінологія. [7, С. 513-525]
42. Термінологія обраного фаху. [7, С. 520-525]
43. Кодифікація і стандартизація термінів. [7, С. 518-525]
44. Особливості наукового тексту і професійного наукового викладу думки. Жанри наукових досліджень. [7, С. 534-536]
45. Оформлювання результатів наукової діяльності. [7, С. 536]
46. План, тези, конспект як важливий засіб організації розумової праці. [7, С. 536-548]
47. Анотування і реферування наукових текстів. [7, С. 553-560]
48. Основні правила бібліографічного опису, оформлювання покликань. [7, С. 548-553]
49. Реферат як жанр академічного письма. Складові реферату. [7, С. 553-560]
50. Стаття як самостійний науковий твір. Вимоги до наукової статті. [7, С. 560-562]
51. Основні вимоги до виконання та оформлювання курсової, бакалаврської робіт. Рецензія, відгук. [7, С. 562-566]

52. Суть і види перекладу. [7, С. 601-604]

53. Переклад термінів. Особливості редагування наукових текстів. [7, С. 609-621]

54. Науковий етикет. [7, С. 566]

***Посилання надані відповідно до переліку основної літератури навчальної дисципліни «Українська мова (за професійним спрямуванням)».**